

ANTRASIS
OPERATYVINIŲ
TARNYBŲ
DEPARTAMENTAS
PRIE KRAŠTO
APSAUGOS
MINISTERIJOS

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SAUGUMO
DEPARTAMENTAS

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS 2020

ANTRASIS
OPERATYVINIŲ
TARNYBŲ
DEPARTAMENTAS
PRIE KRAŠTO
APSAUGOS
MINISTERIJOS

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SAUGUMO
DEPARTAMENTAS

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS 2020

TURINYS

IŽANGA	3
SANTRAUKA	4
REGIONINIS SAUGUMAS	8
KARINIS SAUGUMAS	19
PRIEŠIŠKŲ ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ VEIKLA	26
KONSTITUCINIŲ PAGRINDŲ APSAUGA	37
INFORMACINIS SAUGUMAS	40
EKONOMINIS IR ENERGETINIS SAUGUMAS	48
TERORIZMAS IR MIGRACIJA	55
GLOBALUS SAUGUMAS	60

ĮŽANGA

Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas teikiamas visuomenei vadovaujantis Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 8 ir 26 straipsnių nuostatomis. Dokumente pateikiamas abiejų žvalgybos institucijų neįslaptintas grėsmių ir rizikos veiksnių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui vertinimas.

Dokumente vertinami įvykiai, procesai ir tendencijos, darantys didžiausią įtaką Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo situacijai. Remiantis jais, taip pat ilgalaikėmis nacionalinį saugumą veikiančiomis tendencijomis, dokumente pateikiami svarbiausių artimoje perspektyvoje (2020–2021 m.) Lietuvos nacionaliniam saugumui galinčių kilti grėsmių ir rizikos veiksnių vertinimai. Ilgalaičių tendencijų vertinimai pateikiami apžvelgiant perspektyvą iki 10 metų.

Informacija, kuria remiantis padaryti vertinimai šiame dokumente, baigta rinkti 2019 m. gruodžio 10 dieną.

Dokumente vartojamų vertinimo tikimybių ir laiko perspektyvų reikšmės:

< 25 %	25–50 %	50–75 %	> 75 %
MAŽAI TIKĖTINA	NEATMESTINA	TIKĖTINA	LABAI TIKĖTINA

Artimiausia: iki 6 mėn.

Artima: nuo 6 mėn. iki 2 m.

Vidutinė: nuo 3 iki 5 m.

Ilgalaikė: nuo 6 iki 10 m.

SANTRAUKA

■ **Didžiausią grėsmę Lietuvai kelia Rusijos vykdoma užsienio ir saugumo politika**, kurią lemia Kremliaus siekis užtikrinti režimo stabilumą ir įtikinti vidaus auditoriją, kad jis nepakeičiamas. Nors Rusijoje palaipsniui auga nepasitenkinimas dėl smunkančio gyvenimo lygio ir autoritarinių režimo veiksmų, pasyviės visuomenės neišjudino ir didžiausios pastaraisiais metais protesto akcijos Maskvoje.

■ **Lietuvos nacionalinio saugumo padėtį ypač neigiamai veikia Rusijos kari-
nio potencialo ir aktyvumo didėjimas** Vakarų karinėje apygardoje ir Kalinin-
grado srityje, gilėjanti karinė integracija su Baltarusija. Rusija nuosekliai stip-
rina konvencinius ir branduolinius pajėgumus, vysto naują ginkluotę, vykdo
didelio masto mokymus. Rusijos karinis potencialas ir greitas, centralizuotas
Kremliaus sprendimų priėmimo procesas sukuria didelį pranašumą prieš Lie-
tuvą ir kitas kaimynines valstybes.

■ **Didžiausią žvalgybos grėsmę Lietuvai kelia Rusijos žvalgybos ir sau-
gumo tarnybos, aktyviai bendradarbiaujančios su Baltarusijos žvalgybos
ir saugumo tarnybomis.** Nemokamų elektroninių vizų į Kaliningradą ir Sankt
Peterburgą sistema sudaro Rusijos žvalgybos tarnyboms palankias sąlygas
iš atvykstančių turistų rinkti informaciją ir ieškoti tinkamų verbuoti taikinių.
Rusijos žvalgybos tarnybos ne tik aktyviai renka su Lietuva susijusią žvalgybos
informaciją, bet ir siekia per Rusijos tėvynainių bendruomenę Lietuvoje slapta
daryti įtaką.

■ **Lietuvos kibernetinėje erdvėje pastebima tęstinė kenkėjiška Rusijos ir Kinijos kibernetinių pajėgumų veikla.** Didžiausią grėsmę Lietuvos informacinių sistemų ir jose laikomos informacijos saugumui kelia Rusijos žvalgybos tarnybų kibernetinis šnipinėjimas. Nauju rizikos veiksniu gali tapti 5G technologijų vystymas, jei neskiriamas reikiamas dėmesys informacinių technologijų paslaugų ar produktų tiekėjo patikimumui.

■ **Informacinėje erdvėje pagrindiniai Rusijos propagandos ir istorijos politikos taikiniai yra Lietuvos valstybingumą grindžiantys ir jos gyventojų pasipriešinimą sovietinei okupacijai liudijantys įvykiai.** Dėl šios priežasties Kremlius, vykdydamas propagandą, užsienio ir vidaus auditorijas siekia įtikinti, kad nuteistieji Sausio 13-osios byloje yra neva nepagrįstai persekiojami politiniai kaliniai.

■ **Didžiausią riziką Lietuvos energetinei nepriklausomybei kelia Rusijos siekis išlaikyti energetinį dominavimą Baltijos šalių rinkose.** Rusijos energetikos kompanijos mėgina įsitvirtinti Lietuvos suskystintųjų gamtinių dujų rinkoje ir bando prisitaikyti prie naujų sąlygų Lietuvai įgyvendinant energetinę nepriklausomybę užtikrinančius projektus. Lietuvos kaimynystėje statomos Baltarusijos atominės elektrinės projektas neatitinka tarptautinių saugumo standartų. Projektą įgyvendinanti Rusijos korporacija „Rosatom“ ignoruoja jai nepalankias tarptautinių ir baltarusių ekspertų išvadas, atsainiai vertina statybas prižiūrinčių institucijų reikalavimus, siekia nuslėpti incidentus.

■ **Rusija siekia plėsti savo įtaką Vakaruose pasinaudodama parlamentinės diplomatijos instrumentais.** Dvišaliuose ir daugiašaliuose parlamentinės diplomatijos formato susitikimuose Kremlius ieško sau palankių politikų ir visuomenininkų, kurie atstovautų jo pozicijai ir bandytų paveikti politinius procesus savo šalyse. Svarbiausi Maskvos tikslai – įteisinti agresijos prieš Ukrainą rezultatus ir skatinti Vakarų šalių nesutarimus dėl sankcijų Rusijai politikos.

■ **Svarbiausia Rusijos interesų ir įtakos zona išlieka Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalis.** Rusijos derybos su Baltarusija dėl energetinio bendradarbiavimo ir gilesnės šalių integracijos pereina į politinį spaudimą. Nors Minskui iki šiol sekasi vilkinti sprendimų priėmimo procesą, Baltarusijos finansinė ir ekonominė priklausomybė nuo Rusijos padeda Maskvai siekti glaudesnės politinės integracijos.

■ **Siekdama susigrąžinti globalios galios statusą, Rusija bando diskredituoti Vakarų valstybių politiką geopolitiškai svarbiuose regionuose ir plėsti juose savo įtaką.** Kremlius mėgina sustabdyti Ukrainos, Moldovos ir Sakartvelo suartėjimą su Vakarais ir sugrąžinti šias valstybes į savo įtakos sferą. Rusija didina įtaką Vidurio Rytuose, Šiaurės ir Centrinėje Afrikoje, Pietų Amerikoje, Arktyje.

■ **Kinija plečia savo įtaką visame pasaulyje, ekonominiais svertais užsitikrindama ir kitų valstybių paramą Pekinui svarbiais politiniais klausimais.**

Kinijos siekis įgyti technologinį pranašumą ir aktyvi investicijų skvarba didina kitų valstybių pažeidžiamumą ir infrastruktūros kontrolės praradimo riziką. Rusijos konfrontacija su Vakarais tarptautinėje politikoje skatina Maskvą derinti interesus su Kinija. Šios valstybės palaiko glaudžius politinius ir karinius santykius, derina pozicijas atskirais tarptautiniais klausimais.

■ **Terorizmo grėsmės lygis Lietuvoje išlieka žemas.** Europos Sąjungos šalyse teroro aktų mažėja, tačiau „Islamo valstybė“ ir „Al Qaeda“ vis dar kelia didelę terorizmo grėsmę Bendrijai. „Islamo valstybės“ lyderio pasikeitimas mažai paveikė organizacijos gyvybingumą, ji siekia įgyvendinti „kalifato“ viziją, tęsia antivakarietišką propagandą, internetu kursto ekstremistus ir rėmėjus sava-rankiškai rengti išpuolius Vakarų šalyse. Europoje didėja dešiniųjų ekstremistų vykdomų teroro aktų grėsmė.

REGIONINIS SAUGUMAS

REUTERS / Scanpix nuotrauka

KODĖL RUSIJA KELIA GRĖSMĘ LIETUVAI?

Grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui kelia Rusijos užsienio ir saugumo politika. Ją įgyvendindama Rusija siekia: 1) mažinti kitų valstybių suverenitetą ir didinti savo įtaką jose; 2) silpninti NATO ir ES, priešintis jų plėtrai, stiprinti sąjungininkų tarpusavio prieštaravimus, dezintegraciją; 3) pakeisti teisės viršenybės principu ir sutartų taisyklių laikymusi pagrįstus tarptautinius santykius geopolitiniais interesais ir užkulisiniais susitarimais grindžiama pragmatiška politika; 4) stiprinti ginkluotąsias pajėgas, žvalgybos ir saugumo tarnybas, didinti jų panaudojimo prieš užsienio valstybes efektyvumą.

Rusijos užsienio ir saugumo politiką lemia Kremliaus režimo interesai ir grėsmių samprata. Esminis Kremliaus siekis yra užtikrinti režimo stabilumą. Jam didžiausią pavojų, Rusijos politinio ir karinio elito supratimu, kelia Vakarai, tariamai suinteresuoti pakeisti režimą. Todėl Kremlius siekia sustabdyti NATO plėtrą, varžyti vakarietiškos politinės kultūros skvarbą Rusijoje, riboti režimą kritikuojančių judėjimų ir žiniasklaidos veiklą.

Maskva tarptautinius santykius suvokia kaip didžiųjų valstybių ar jų aljansų geopolitinės konkurencijos areną, kurioje būtina plėsti savo įtakos sferą oponento sąskaita. Rusijos geopolitinės įtakos plėtrą Kremlius laiko savo saugumo ir nacionalinių interesų gynimu, o vidaus auditorijai tai pateikia kaip režimo efektyvumo ir nepakeičiamumo įrodymą.

Režimas efektyviai derina politinę ir diplomatinę veiklą su ekonominėmis ir karinėmis priemonėmis. Teikdamas ekonomiškai naudingus energijos žaliavų, ginkluotės tiekimo, prekybos ir kitus pasiūlymus užsienio šalims, Kremlius didina jų politinę priklausomybę nuo Rusijos ir įgyja daugiau svertų paveikti tose šalyse priimamus sprendimus. Šiuos metodus Maskva naudoja bandydama silpninti NATO ir ES vienybę, mažindama Vakarų politinių ir teisinių institucijų efektyvumą, užsitikrindama karinį buvimą kitose valstybėse ir kontinentuose.

Rusija geba greitai ir efektyviai panaudoti karinę galią siekdama savo politinių tikslų, jeigu įžvelgia tokiam sprendimui palankią tarptautinę konjunktūrą ir nerizikuoja patirti nepriimtinių nuostolių. Tokiais „galimybių langais“ Rusija pasinaudojo okupuodama dalį Ukrainos teritorijų, įtvirtindama karinį buvimą Sirijoje, siūsdama karinius patarėjus, instruktorius ir privačių karinių kompanijų personalą į kitus krizių regionus.

RUSIJOS REŽIMO IŠLIKIMO STRATEGIJA – UŽDARUMAS IR REPRESIJOS

2019 metai, ypač antroji pusė, Rusijoje pasižymėjo protesto akcijomis, kurios buvo didžiausios nuo 2011–2012 m. protestų, kilusių dėl parlamento ir prezidento rinkimų rezultatų klastojimo. Šįkart protestai kilo taip pat dėl rinkimų – 2019 m. liepos viduryje Maskvos miesto rinkimų komisijai atsisakius registruoti beveik visus režimui nepalankius kandidatus.

Administracinių resursų naudojimas rinkimuose yra įprastinė Rusijos valdančiojo režimo praktika, su tuo dažniausiai susitaiko net ir opozicijos atstovai. Tačiau šį kartą atsisakymas registruoti opozicijos kandidatus sukėlė netikėtą pasipriešinimą. Pasipiktinta šiurkščiu dvejetainiu standartus taikančių valdžios atstovų elgesiu, kai buvo atmesta daug opozicijos kandidatų surinktų piliečių parašų ir priimti visi režimui palankių kandidatų surinkti parašai.

Nepasitenkinimas režimu Rusijoje didėja nuo 2018 metų, kilus protestų bangai dėl pensijų reformos programos. Nepraėjus pusmečiui po rekordinės pergalės prezidento rinkimuose 2018 m. kovą, Vladimiro Putino reitingai pradėjo mažėti, o valdančiosios partijos „Vieningoji Rusija“ rezultatai regioniniuose rinkimuose buvo vieni prasčiausių per pastarąjį dešimtmetį.

Piliečių nepasitenkinimą valdžia gilina užsitęsusi Rusijos ekonomikos stagnacija. Nors šalies BVP pastaruosius trejus metus po truputį auga, tačiau realios Rusijos gyventojų pajamos mažėja nuo 2014 metų. Tiesa, Kremliui įgriso pesimistiniai Rusijos statistikos tarnybos duomenys, todėl buvo nuspręsta pakeisti jos vadovą ir realiųjų pajamų skaičiavimo metodiką, kuri neva yra pasenusi ir neatspindi tikrosios padėties. Nuspręsta net pakeisti duomenis nuo 2013 metų ir paskelbti optimistiškesnę valstybės situacijos versiją. Tai labai panašu į Sovietų Sąjungos laikų statistikos naudojimą propagandoje, kuri turėjo įrodyti, kaip gera gyventi neva galingiausioje pasaulio valstybėje.

Į mažėjančių valdančiųjų populiarumą režimas taip pat reaguoja biurokatiškai. 2019 m. regioniniuose rinkimuose nemažai režimo remiamų kandidatų dalyvavo kaip formaliai nepriklausomi kandidatai, siekdami užmaskuoti savo sąsajas su „Vieningąja Rusija“. Dar labiau nei įprasta sugriežtinta kandidatų atranka, rinkimuose neleista dalyvauti režimo kritikams ar bent kiek populiarensms asmenybėms, kurios galėtų atimti balsus iš režimo kandidatų.

Protestus Maskvoje režimas bandė užgniaužti kurdamas baimės atmosferą. Protestų organizatoriai neretai buvo sulaikomi dar prieš protesto akcijas,

Maskvos protestų dalyviai buvo masiškai sulaikomi
AP / Scanpix nuotrauka

bausti areštu, jiems pareikštos didžiulės finansinės pretenzijos dėl esą per akcijas padarytos žalos. Per nesankcionuotas akcijas buvo bandoma sulaikyti kuo daugiau jų dalyvių, itin operatyviai pradėtos kelti parodomosios baudžiamosios bylos tiems protestuotojams, kurie esą naudojo smurtą prieš teisės saugos pareigūnus. Šių bylų nagrinėjimas atskleidė, kad Rusija virsta visuotinio sekimo valstybe – iki šiol nebuvo viešai žinoma, kad daugelį Maskvos viešų vietų filmuoja kameros su veidų atpažinimo sistema. Surinkti duomenys naudojami tik režimo naudai – kaip įrodymai teismuose nepriimami įrašai, galėję įrodyti, jog kaltinimai protestų dalyviams sufabrikuoti.

Rusija kaltina Vakarų organizuojant protestus Maskvoje, Rusijos parlamente tam ištirti įkurtos net dvi komisijos. Pagrindiniais įrodymais tampa įprastinės ambasadų rekomendacijos savo piliečiams, kokių vietų vengti per protestus, kad nenukentėtų. Užsienio agentu paskelbta ir aktyviausiai prie protestų organizavimo prisidėjusi vieno iš opozicijos lyderių Aleksejaus Navalno organizacija, jai pateikti kaltinimai nelegaliai iš užsienio gautų pinigų plovimu.

2019 m. regioninių rinkimų rezultatai patvirtino tendenciją, kad „Vieningosios Rusijos“ populiarumas mažėja, tačiau ne taip smarkiai, kad valdančioji partija prarastų dominuojančias pozicijas. Opozicija sugebėjo mobilizuoti nedidelę visuomenės dalį į protestus, tačiau nesugebėjo sutelkti rinkėjų. Valdančiojo režimo bauginimo taktika taip pat buvo veiksminga. Protesto judėjimas po rinkimų ėmė koncentruotis ne į tolesnį politinių teisių reikalavimą, o į bandymus apginti teisėsaugos persekiojamus protestų dalyvius.

Rusijos valdantysis režimas nebegali pasiūlyti savo piliečiams augančios gerovės ir neturi aiškos strategijos, kaip sustabdyti režimo palaikymo mažėjimą, išskyrus dalyvavimo politikoje ir paskutinių laisvės apraiškų viešojoje sferoje ribojimą. Tačiau jis sėkmingai perša piliečiams mintį, kad politika yra blogis, kurio reikia vengti. Padėtis Rusijoje darosi panaši į sovietinį „sąstingio“ laikotarpį su paternalistine politika, ritualizuotu dalyvavimu politikoje ir nepakeičiamais lyderiais.

KREMLIUS IŠNAUDOJA TARPPARLAMENTINĘ DIPLOMATIJĄ RYŠIAMS IR ĮTAKAI PLĖSTI

Tarpparlamentinės diplomatijos, kaip vieno iš Kremliaus užsienio politikos įrankių, svarba didėja nuo 2014 metų. Dėl Krymo aneksijos ir agresijos Rytų Ukrainoje daugelis demokratinių valstybių apribojo dvišalius santykius su Rusija, ir Kremlius ėmė skirti prioritetą kitiems būdams skleisti savo nuostatas ir įtaką. Kremliaus vertinimu, daugelio Vakarų valstybių vyriausybėse dominuoja prieš Rusiją nusiteikusios jėgos, tačiau į parlamentus patenka įvairusių pažiūrų atstovų, tarp jų dažnai pasitaiko ir palankių Kremlui. Tarpparlamentinė diplomatija suteikia galimybę Kremlui per šiuos asmenis skleisti jam svarbias žinias, pasiekti įvairesnes auditorijas užsienio šalyse, daryti spaudimą tų šalių vyriausybėms dėl švelnesnės politikos Rusijos atžvilgiu ne tiesiogiai, o per jų pačių politines organizacijas ir grupes.

2019 m. vasarą Maskvoje vykusiamame antrajame tarptautiniame forume „Parlamentarizmo raida“ dalyvavo daugiau nei 800 dalyvių iš 132 valstybių (tarp jų buvo 41 parlamento pirmininkas) ir 14 tarptautinių tarpparlamentinių organizacijų.

Federacijos Tarybos pirmininkė Valentina Matvienko:
„Tarpparlamentinis bendradarbiavimas gali ir turi tapti vienu kertinių akmenų tarptautiniuose santykiuose“.

duma.gov.ru nuotrauka

Tarpparlamentinė diplomatija Rusijoje yra centralizuotas, autoritarinio režimo interesais veikiantis procesas, o ne savarankiška parlamentarų iniciatyva. Rusijoje užsienio politika yra griežtai koordinuojama ir kontroliuojama Prezidento administracijos. Parlamentas – tiek Valstybės Dūma, tiek Federacijos Taryba – pagal realiai atliekamas funkcijas yra Kremliaus priimtų sprendimų tvirtintojas ir vykdytojas, o ne įstatymų leidžiamoji valdžia. Tai iliustruoja faktas, kad 2019 m. balsuodami už teisės aktų projektus Dūmos nariai mygtuką „prieš“ spaudė tik mažiau nei vieną procentą visų atvejų. Todėl labai tikėtina, kad bet kokia parlamentarų iniciatyva, tuo labiau dalyvavimas užsienio politikoje, nevyksta be Rusijos prezidento administracijos žinios ir pritarimo.

Rusija tarpparlamentiniu bendradarbiavimu naudojasi tiek dvišaliuose santykiuose su užsienio šalimis, tiek aktyviai dalyvaudama įvairiose tarptautinėse parlamentinėse struktūrose, organizuodama parlamentarizmui skirtas konferencijas. Valstybės Dūma yra įsteigusi tarpparlamentinių ryšių grupes su

daugeliu pasaulio valstybių (tarp jų ir Lietuva) ir 14 tarpparlamentinių komisijų su užsienio šalimis. Dūma priklauso 17 tarpparlamentinių asamblėjų, tarp kurių ir Tarpparlamentinė stačiatikių asamblėja, Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja (ETPA), Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Parlamentinė asamblėja.

Rusija kviečia užsienio šalių parlamentarų į Krymą, siekdama pateisinti ir įteisinti savo agresijos prieš Ukrainą rezultatus bei norėdama tarptautinei ir vidaus auditorijai pademonstruoti, kad bent jau kai kurios Vakarų šalių politinės jėgos šiame konflikte palaiko Rusiją. Tarpparlamentinės diplomatijos formatai taip pat neretai išnaudojami siekiant įgyti tiesioginės įtakos užsienio šalių politikams – apmokamos itin komfortiškos jų ir jų šeimos narių kelionės, per vizitus Rusijoje mezgami glaudūs neoficialūs ryšiai, siūloma informacinė, finansinė ir kitokia parama.

Rusija savo interesams išnaudoja ryšius net ir su tais politikais, kurie yra kritiškai valdančiajam režimui. Bet kokį bandymą palaikyti dialogą Kremlius pateikia kaip alternatyvą esą neveiksniai Rusijos sulaikymo ir sankcijų politikai, stengiasi skatinti Vakarų valstybių ar jų politinių jėgų susipriešinimą.

2019 m. Rusijai buvo grąžinta balsavimo teisė ETPA, suspenduota 2014 m. dėl agresijos prieš Ukrainą. Labai nepatenkinta tokiu apribojimu Rusija savo strateginėje komunikacijoje nuolat pabrėždavo, kad jai būti ETPA nare nėra būtinybė, taip pat grasino ištotti iš Europos Tarybos. Tačiau veiksmai buvo priešingi – Rusija diplomatiniais kanalais nuolat siekė suburti jos teisių sugrąžinimą remiančią daugumą. ETPA yra plačiausiai atstovaujama asamblėja Europoje, ir Rusija siekia pasinaudoti ja savo užsienio politikos tikslams.

Visaverčių teisių Rusijos delegacijai grąžinimas ETPA Rusijos vidaus auditorijai pateikiamas kaip faktinis Krymo aneksijos pripažinimas, taigi – ir reikšminga V. Putino politikos pergalė. Iškalbinga ir naujos Rusijos delegacijos ETPA sudėtis. Iš 18 delegacijos narių penki turi tiesioginių sąsajų su Rusijos agresija prieš Ukrainą. Dūmos nariams – Leonidui Sluckiui, Leonidui Kalašnikovui, Igoriui Lebedevui ir Svetlanai Žurovai dėl jų aktyvios veiklos palaikant Krymo aneksiją yra taikomos ES sankcijos. Delegacijoje taip pat yra senatorius Vladimiras Kožinas, kuriam, kaip buvusiam įtakingam Prezidento administracijos pareigūnui, JAV taiko sankcijas dėl Rusijos veiksmų Ukrainoje. Kitas senatorius Sergejus Kisliakas 2008–2017 m. buvo Rusijos ambasadorius JAV ir pagarsėjo tyrime dėl Rusijos kišimosi į 2016 m. JAV rinkimus.

Rusijos delegacijos ETPA narys ir Dūmos Tarptautinių reikalų komiteto pirmininkas L. Sluckis aktyviai bendradarbiauja su Europos šalių Kremliai palankiais radikaliais judėjimais. Būdamas Rusijos taikos fondo (rus. *Российский Фонд Мира*) vadovu, jis organizuoja rinkimų okupuotame Kryme stebėjimo misijas iš Europos šalių.

TASS / Scanpix nuotrauka

BALTARUSIJOS IR RUSIJOS SANTYKIAI: GILESNĖ INTEGRACIJA MAINAIS UŽ EKONOMINĘ PARAMĄ

Rusija siekia didinti savo įtaką Baltarusijoje, kaip pagrindiniu svertu naudodamasi silpna, nediversifikuota, nuo lengvatinėmis sąlygomis iš Rusijos gaunamų energijos išteklių priklausoma Baltarusijos ekonomika. Periodiškai atsinaujinančios, neretai į konfrontaciją pereinančios dvišalės derybos dėl energetinio bendradarbiavimo perauga į politinį spaudimą. Maskva savo ekonominę paramą Baltarusijai šiuo metu primygtinai sieja su 1999 m. pasirašytos sutarties dėl Sąjunginės Rusijos ir Baltarusijos valstybės įkūrimo nuostatų įgyvendinimu.

Tarp šalių vykstančias derybas dėl gilesnės integracijos apsunkina skirtingos šalių pozicijos. Baltarusija siekia pirmiausia išspręsti esmines dvišales ekonomines problemas ir tik tada derėtis dėl gilesnės integracijos. Pagrindiniai Baltarusijos reikalavimai: kompensacija už Rusijos palaipsniui įgyvendinamą naftos sektoriaus mokesčių reformą, mažesnės nei rinkoje Rusijos dujų kainos, nuolatinis ir neribojamas baltarusiškų maisto prekių eksportas į Rusiją ir Baltarusijos skolų refinansavimas naujais Rusijos kreditais. Rusija, primesdama Baltarusijai nepriimtinas sąlygas, siekia glaudesnės politinės integracijos.

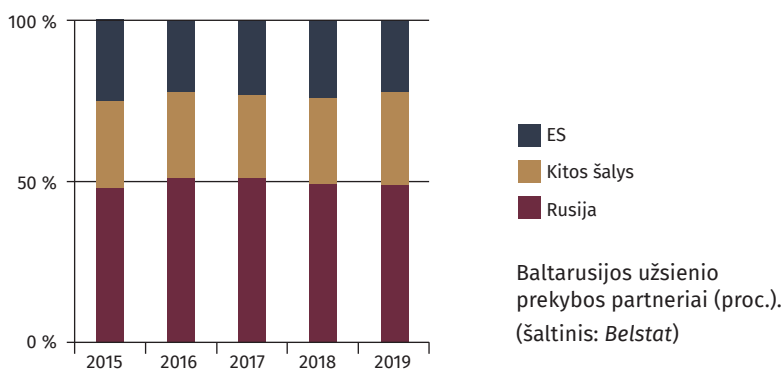
Šalių rengiama integracijos programa apima energetikos, pramonės, žemės ūkio, mokesčių ir muitų, monetarinę, socialinės apsaugos ir darbo politiką. Programą įgyvendinti numatoma 2021–2023 m., todėl labai tikėtina, kad vidutinėje perspektyvoje Rusijos spaudimas Baltarusijai tik didės. Iki šiol Minskui pavyksta vilkinti Maskvos ketinimus vystyti Sąjunginės valstybės projekto politinę dimensiją, kuri apimtų viršnacionalinių institucijų kūrimą. Dėl skirtingų interesų, numatytų integracijos tikslų sudėtingumo ir Baltarusijos gebėjimo vilkinti net pasirašytų susitarimų įgyvendinimą tikėtina, kad Sąjunginės valstybės projekte bent jau artimoje perspektyvoje esminio progreso nebus.

Baltarusijos prezidentui Aleksandriui Lukašenkai (kairėje) didinamas V. Putino spaudimas neleidžia atsikvėpti

Sputnik / Scanpix nuotrauka

Baltarusija deklaruoja užsienio prekybos diversifikavimo tikslus, tačiau pagrindine partnere išlieka Rusija. Siekdama mažinti priklausomybę nuo Rusijos, Baltarusija ieško alternatyvių finansavimo ir energijos išteklių tiekimo šaltinių: plėtojamas bendradarbiavimas su Kinija dėl kreditų suteikimo, o su Kazachstanu ir kitomis šalimis – dėl naftos bei naftos produktų tiekimo. Nepaisant to, mažai tikėtina, kad vidutinėje perspektyvoje Baltarusija sumažins finansinę ir ekonominę priklausomybę nuo Rusijos. Šios priklausomybės skatinamas Rusijos politinės įtakos Baltarusijai didėjimas neigiamai veiks regiono, įskaitant ir Lietuvos, saugumą.

NEDEMOKRATINĖ SANTVARKA YRA BALTARUSIJOS SILPNUMO PRIEŽASTIS

Kaip ir buvo tikėtasi, 2019 m. lapkritį vykę Baltarusijos parlamento rinkimai – laikytini repeticija prieš 2020 m. Baltarusijos prezidento rinkimus – neatitiko demokratiniams rinkimams keliamų reikalavimų. Nuo pat rinkimų kampanijos pradžios opozicinių partijų galimybės dalyvauti rinkimuose buvo ribojamos, politinei opozicijai nebuvo leista turėti atstovų rinkimų komisijose. Šiuo metu Baltarusijos politinė opozicija nėra pajėgi mesti rimtesnio iššūkio valdžios kandidatams – tai lėmė tiek ilgametę politinės opozicijos persekiojimo ir kontrolės politika, tiek režimą kritikuojančių politinių organizacijų vienybės stoka.

Skirtingai negu per ankstesnius rinkimus, į šalies parlamentą nebuvo „įleistas“ nė vienas opozicijai atstovaujantis politikas. Realios demokratinės permainos yra grėsmė A. Lukašenos valdžiai, o ilgametis prezidento autoritarinis vadovavimas ne tik *de facto* sunaikino pilietinę visuomenę, pavertė neefektyviomis valdžios institucijas, bet ir sumenkino politikos reikšmę apskritai. Šalyje ji tapo suvokiama kaip ūkinių reikalų administravimas.

Siekdamas išlaikyti valdžią ir nedemokratizuodamas šalies, Baltarusijos režimas palaipsniui tapo savo paties politikos įkaitu. Nors prezidentas save pateikia kaip Baltarusijos suverenumo gynėją, jo ilgalaikė autoritarinė politika ir būtinų struktūrinių reformų atidėliojimas silpnina Baltarusiją ir mažina jos galimybes atsilaikyti prieš stiprėjantį Maskvos spaudimą.

2019 m. kovą A. Lukašenka lankėsi Mogiliovo srityje esančiame pienininkystės ūkyje. Pasipiktinęs galvijų laikymo sąlygomis, prezidentas iš posto atleido tris vietas pareigūnus, įskaitant srities gubernatorių. AP / Scanpix nuotrauka

KARINIS SAUGUMAS

RUSIJOS GINKLUOTOSIOS PAJĖGOS STIPRĖJA

Rusija nuosekliai didina karinę galią, kurią pasitelkia įtakai išlaikyti geopolitiškai svarbiuose regionuose ir derybinei pozicijai stiprinti jai svarbiais užsienio ir saugumo politikos klausimais. Todėl Rusijos karinė ir saugumo sfera išlieka viena dosniausiai finansuojamų sričių, o ginkluotųjų pajėgų stiprinimo tempas nemažėja – plėtojama karinė infrastruktūra, kuriami nauji kariniai vienetai, pajėgos perginkluojamos modernia ginkluote ir kovos technika. 2020 m. baigiasi ambicingos Rusijos ginkluotųjų pajėgų reformos etapas, kurio pabaigoje karinių vienetų aprūpinimas nauja ir modernizuota ginkluote ir kovos technika turėtų pasiekti 70 procentų. Didėja profesionalių – pagal sutartį tarnaujančių – karių skaičius, tačiau šauktinių visiškai atsisakyti neketinama.

Sparnuotųjų raketų „Kalibr“ paleidimas
TASS / Scanpix nuotrauka

Rusija toliau stiprina konvencinius pajėgumus, išlaiko gebėjimą greitai sutelkti pajėgas Vakarų strategine kryptimi, kuri apima ir Lietuvą. Manevriniuose daliniuose (brigadose ir pulkuose) komplektuojamos 700–800 karių bataliono taktinės grupės, kurios yra visiškai aprūpintos kovos technika. Šios grupės formuojamos vien iš profesinės tarnybos karių ir geba pradėti vykdyti užduotis per 24–48 val. nuo gauto įsakymo. Rusijos gebėjimas greitai sutelkti pajėgas ir ypač greitas bei centralizuotas sprendimų priėmimo procesas leistų įgyti (bent pradiniam konflikto etape) akivaizdžią persvarą prieš kaimynines valstybes.

Be konvencinių pajėgumų plėtos, Rusija daug dėmesio skiria strateginėms branduolinėms pajėgoms. Vyksta nuoseklus branduolinės triados – strateginės paskirties raketų kariuomenės, strateginių atominių povandeninių laivų ir tolimosios (strateginės) aviacijos – perginklavimas naujomis raketomis ir jų nešėjais. Vystomi nauji hipergarsiniai kompleksai, kurie projektuojami skrieti kelis kartus greičiau už garsą ir įveikti priešraketinės gynybos sistemas.

Rusija reguliariai vykdo didelio masto strateginius mokymus, skirtus treniruotis vienu metu veikti keliuose skirtingo lygmens konfliktuose. Pavyzdžiui, 2019 m. rugpjūtį buvo surengti plataus masto strateginiai Rusijos karinio jūrų

Rusijos strateginiai mokymai „Centr 2019“
SIPA / Scanpix

laivyno mokymai „Okeano skydas“, kuriuose dalyvavo kovos ir aprūpinimo laivai iš kelių laivynų ir orlaiviai, o geografinė mokymų aprėptis siekė nuo Baltijos ir Šiaurės jūrų iki Šiaurės Atlanto vandenyno ir Barenco jūros Arktyje.

Rugsėjį vyko didžiausi 2019 metų strateginiai mokymai „Centr“. Oficialiai deklaruota, kad mokymuose dalyvavo 128 tūkst. karių. Iš jų apie 2 tūkst. atvyko iš kitų Kolektyvinio saugumo sutarties organizacijos ir Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijos narių. Didžiąją dalį šių šalių kontingento sudarė Kinijos kariai (apie 1,5 tūkst.), kiti atvyko iš Kazachstano, Kirgizijos, Indijos, Pakistano, Uzbekistano ir Tadžikistano. Nors mokymai vyko ne tik centrinėje Rusijos dalyje, bet ir Kazachstano, Uzbekistano ir Tadžikistano poligonuose, daugelio užsienio valstybių dalyvavimas mokymuose buvo labiau simbolinis solidarumo demonstravimas, nei realus sąveikos su Rusijos ginkluotosiomis pajėgomis gerinimas. Nepaisant to, Rusijos sprendimas pakviesti į mokymus net septynių skirtingų užsienio valstybių atstovus rodo Maskvos pastangas tapti svarbiausia tarpininke sprendžiant globalaus saugumo klausimus.

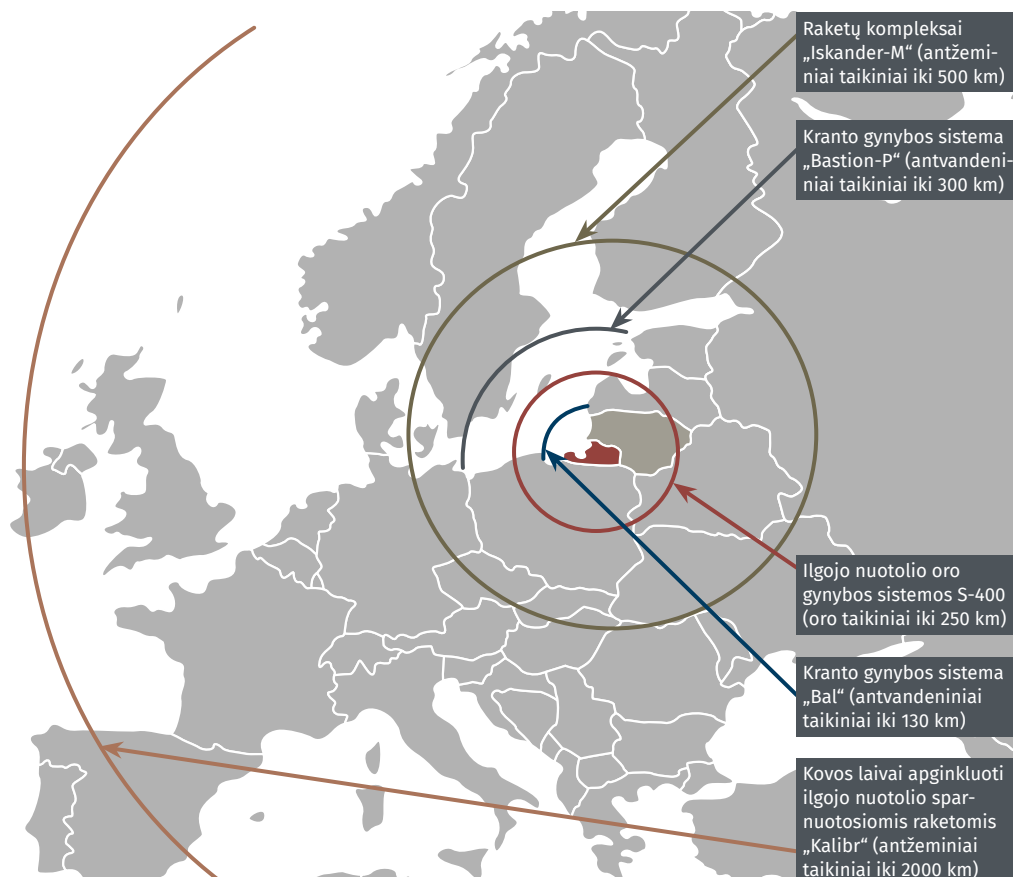
Spalį buvo surengti branduoliniai mokymai „Grom“, per juos paleistos branduolinį ginklą galinčios gabenti balistinės ir sparnuotosios raketos. Oficialiais duomenimis, mokymuose dalyvavo apie 12 tūkst. karių iš Rusijos strateginės paskirties raketų kariuomenės, tolimosios ir transporto aviacijos, Rytų, Pietų, Centro karinėse apygardose ir Vakarų karinėje apygardoje, kuriai priklauso Kaliningrado sritis.

KALININGRADO KARINĖ GRUPOUTĖ RUOŠIASI ATKIRSTI BALTIJOS REGIONĄ NUO VAKARŲ

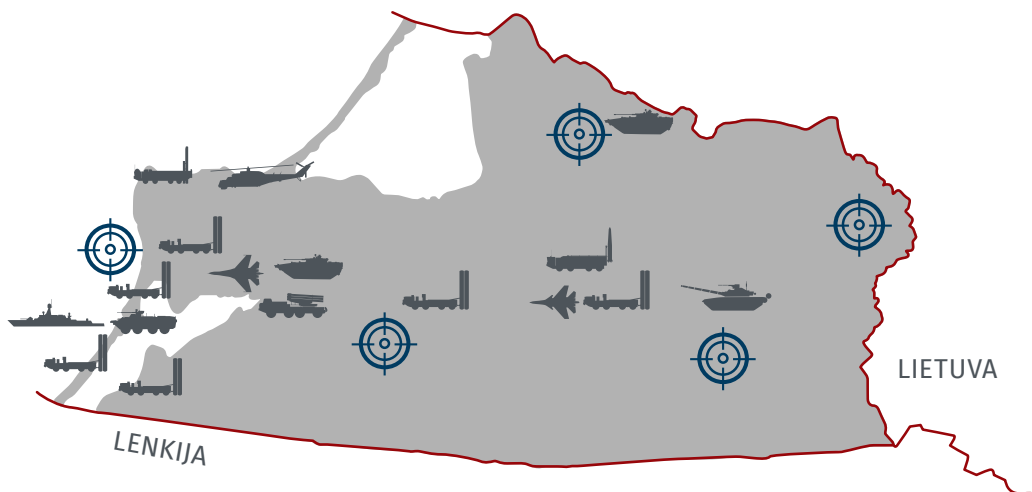
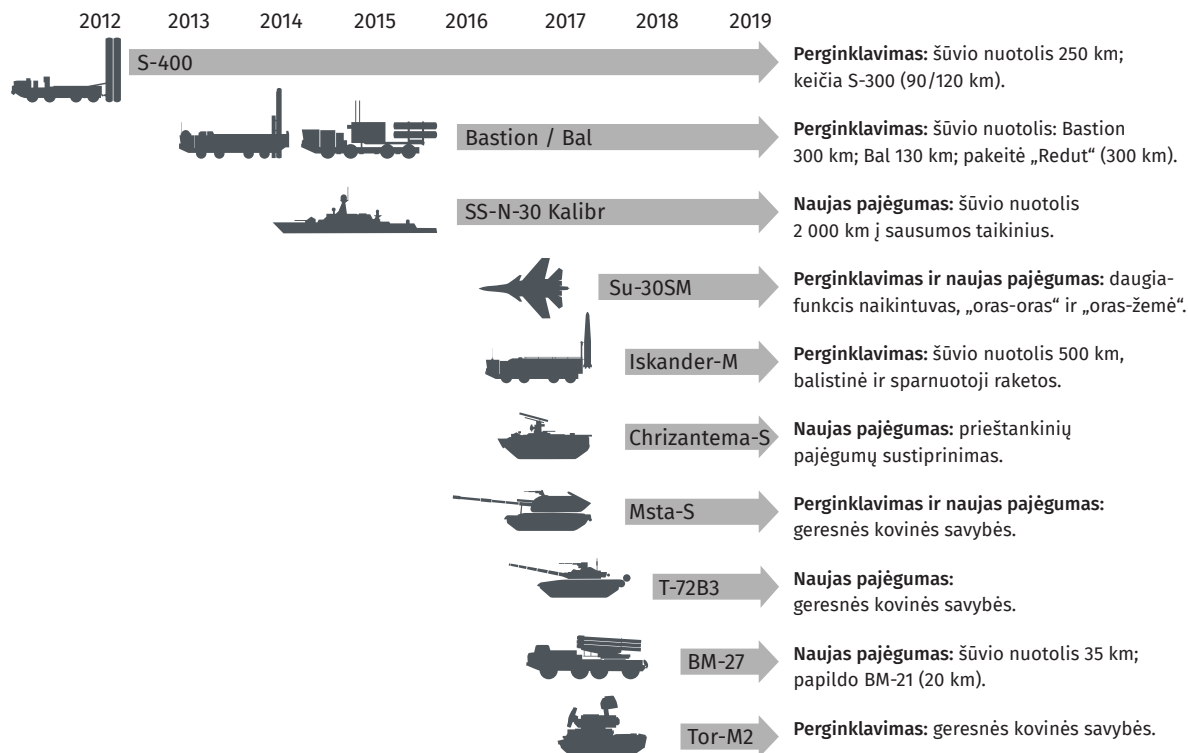
Visose Rusijos ginkluotosiose pajėgose besitęsiantys vystymosi procesai atspindi ir Kaliningrado srityje, kurioje stiprinama karinė grupuotė turi ypatingą svarbą Lietuvos kariniam saugumui.

Lietuvos kaimynystėje Rusija toliau vysto atkirtimo ir izoliavimo, vadinamąjį A2 / AD (angl. *Anti-Access / Area Denial*) efektą, kuris, kilus konfliktui, leistų Rusijai įgyti palankų jėgų balansą pirmajame konflikto etape. A2 / AD – karinių priemonių visuma, skirta izoliuoti regioną ir maksimaliai apriboti priešininko pajėgų galimybes patekti į jį bei veiksmus jame kilus krizei ar karui.

PAGRINDINĖS KALININGRADO SRITYJE DISLOKUOTOS
IR A2 / AD EFEKTĄ SUKURIANČIOS GINKLŲ SISTEMOS

KALININGRADO SRITYJE NUOSEKLIAI VYSTOMI KARINIAI PAJĖGUMAI

Motošaulių brigada

Jūrų pėstininkų brigada

Artilerijos brigada

„Iskander“ raketų brigada

Kranto raketų brigada

Tankų pulkas

Naikintuvų pulkas

Bombonešių pulkas

Sraigtasparnių pulkas

Priešlėktuvinė gynyba

Baltijos jūros karinė jūrų bazė

Poligonas

Rusija intensyviai vysto ir dislokuoja ilgojo nuotolio ginklų sistemas, gebančias gabenti tiek konvencinį, tiek branduolinį užtaisą. Nuosekliai didinamas laivų, galinčių nešti sparnuotąsias raketas „Kalibr“, skaičius. Šiomis raketų sistemomis Rusija gali suduoti smūgį potencialaus priešininko kritinės infrastruktūros objektams daugiau nei 2 tūkst. kilometrų atstumu. Kaliningrade vyksta ilgalaikis šių pajėgumų stiprinimas: 2016–2019 m. čia buvo perduoti keturi laivai, penktasis raketomis „Kalibr“ ginkluotas laivas turėtų būti perduotas 2020 metais. Kaliningrade Rusija išlaiko taktinio branduolinio ginklo pajėgumus.

Srityje atkurta mišri aviacijos divizija ir du aviacijos pulkai – naikintuvų ir jūrų šturmo aviacijos (bombonešių), taip pat suformuotas sraigtasparnių pulkas. Kaliningrado srityje dislokuoti modernūs daugiafunkciai naikintuvai Su-30SM, kurie yra aktyviai naudojami vykdant kovinį rengimą. Kaliningrado srityje ketinama suformuoti naują karinį vienetą – motošaulių diviziją, kuri padidins ten esančių pajėgų gebėjimą vykdyti karines operacijas be sustiprinimo iš žemyninės Rusijos dalies. Toks didesnių karinių vienetų kūrimas Kaliningrado srityje demonstruoja ilgalaikes Rusijos politinės ir karinės vadovybės intencijas ir toliau palaipsniui stiprinti karinius pajėgumus šiame eksklave.

Karinis aktyvumas ypač intensyvus šalia Lietuvos sienos (ties Kudirkos Naumiesčiu) esančiame Dobrovolso poligone, kuriame treniruojasi Kaliningrade dislokuoto 11-ojo armijos korpuso padaliniai ir Baltijos laivyno jūrų aviacijos orlaiviai. Rusijos ginkluotųjų pajėgų dalinių aktyvumas pasienyje neigiamai veikia Lietuvos saugumo aplinką, taip pat didina netyčinių incidentų riziką.

Didėjantys Baltijos valstybių nacionaliniai pajėgumai ir regione dislokuoti NATO priešakinių pajėgų (eFP) batalionai potencialaus karinio konflikto atveju mažina Rusijos galimybes jį lokalizuoti ir operatyviai baigti sau palankia linkme, išvengiant plataus Aljanso įsitraukimo. Todėl mažėja tikimybė, kad Rusija ryšis panaudoti karinę jėgą prieš Baltijos valstybes. Vis dėlto Rusija ir toliau sieks įtikinti NATO sąjungininkų politikus ir visuomenes, kad papildomos saugumo priemonės Baltijos regione didina įtampą.

MINSKAS KARINĘ INTEGRACIJĄ SU RUSIJA LAIKO SAVO SAUGUMO GARANTU

Baltarusija laiko Rusiją pagrindiniu apsaugos nuo karinių grėsmių garantu, bendruose kariniuose mokymuose tobulina ginkluotųjų pajėgų veiksmus, o Rusijos karo pramonė ir toliau išlieka vienu iš svarbiausių Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų modernizacijos šaltinių.

Baltarusijos politinio elito, ginkluotųjų pajėgų ir saugumo institucijų grėsmių samprata yra artima Rusijos požiūriui, tačiau jai būdingi tam tikri savitumai. Baltarusijai, kitaip nei Rusijai, nėra būdingas „didžiosios galios“ mentalitetas, todėl baltarusiai yra mažiau kritiškai NATO plėtros atžvilgiu, nors Minskas ir vertina NATO aljansą kaip riziką Baltarusijai keliantį veiksni. Be to, pasitikėjimo stoka tarp A. Lukašenkos ir V. Putino režimų skatina Minską vengti nuolatinio kovinio Rusijos ginkluotųjų pajėgų dalinių dislokavimo Baltarusijoje. Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje A. Lukašenka sieks išvengti, kad karinė sąjunga su Rusija dar labiau sumažintų jo manevro laisvę, tačiau Minsko saugumo ir gynybos politika visiškai atitiks Maskvos interesus.

Baltarusija ir Rusija karinei sąveikai skiria ypatingą dėmesį. Nuolat tikslinami bendri Baltarusijos ir Rusijos karinių pajėgų panaudojimo planai, jų veiksmingumas išbandomas per kas dvejus metus pakaitomis vykstančias dvišales pratybas „Zapad“ ir „Ščit Sojuza“. Tęsiasi abiejų šalių karinių elementų – bendros Regioninės karinės grupuotės ir Vieningos regioninės oro gynybos sistemos – integracija ir tobulinimas. Jiems priskirtų padalinių gebėjimai veikti kartu tikrinami per bendras mažesnio masto pratybas. Karinės grupuotės elementų funkcionalumui užtikrinti ir efektyvumui gerinti plėtojama ir tobulinama jiems reikalingų objektų infrastruktūra. Baltarusija, kaip priimanti šalis, savo teritorijoje ruošia infrastruktūrą dislokuoti Rusijos karinius vienetų karo atveju.

Baltarusijos karinė vadovybė siekia modernizuoti Baltarusijos ginkluotąsias pajėgas, aprūpinti jas šiuolaikine ginkluote ir karine technika. Vis dėlto pagrindinė ginkluotė yra gaunama iš Rusijos. Baltarusijos ginkluotosios pajėgos įsigijo 12 lengvųjų atakos orlaivių Jak-130, tęsia tankų modernizavimą ir įsigyja ankstyvojo įspėjimo radarų „Protivnik“. 2019 m. Baltarusija gavo pirmuosius Rusijos gamybos daugiavalius naikintuvus Su-30SM. Iki 2021 m. Baltarusija iš Rusijos planuoja įsigyti iš viso 12 šių orlaivių.

PRIEŠIŠKŲ ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ VEIKLA

RUSIJOS ŽVALGYBOS VEIKLA LIETUVOS ATŽVILGIU IŠLIEKA INTENSIVI

Efektyvios Lietuvos žvalgybos bendruomenės taikomos kontržvalgybinės priemonės apsunkina Rusijos tarnybų galimybes vykdyti veiklą Lietuvos teritorijoje, tačiau pastebėta, kad jos vis aktyviau naudoja technines priemones, taip pat aktyvina agentūrinę žvalgybą iš Rusijos teritorijos. Taikant skirtingus kontržvalgybos metodus stebima ir užkardoma priešiškų žvalgybos tarnybų bei su jomis susijusių asmenų veikla, nukreipta prieš Lietuvos gynybinę galią bei šalies nacionalinius interesus.

2019 m. už šnipinėjimą Rusijai nuteisti trys Lietuvos Respublikos piliečiai. Jie šnipinėjo pagal iš anksto gautas užduotis, rinko neįslaptintą, bet viešai neskelbiamą informaciją apie Lietuvos kariuomenės (LK) infrastruktūrą bei strategiskai svarbius objektus. Tokio pobūdžio informacija naudojama Rusijos kariniam planavimui.

LIETUVA IR RUSIJA ĮVYKĖ PIRMĄJĄ APSIKEITIMĄ UŽ ŠNIPINĖJIMĄ NUTEISTAIS ASMENIMIS

2019 m. Lietuva su Rusija įvykdė pirmąjį apsikeitimą už šnipinėjimą nuteistais asmenimis. Lietuva perdavė Rusijai nuteistus Rusijos žvalgybos tarnybų pareigūnus Sergejų Moisejenką ir Nikolajų Filipčenką. Rusija Lietuvai perdavė nuteistus Lietuvos Respublikos pilietį bei Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos pilietybę turintį asmenį. Kartu su Lietuvos piliečiais į mainus taip pat buvo įtrauktas Rusijoje nuteistas Norvegijos Karalystės pilietis. Apsikeisti šiais asmenimis tapo įmanoma, kai Lietuva ir Rusija pasiekė abiem šalims priimtina susitarimą.

Rusijai perduotas N. Filipčenka sulaikymo metu buvo Federalinės saugumo tarnybos (FSB) Kaliningrado srities valdybos Žvalgybos skyriaus pareigūnas ypač svarbioms byloms. N. Filipčenka dalyvavo FSB žvalgybos operacijoje, kurios tikslas buvo prasiskverbti į Lietuvos valstybės valdymo institucijas bei Lietuvos teisėsaugos ir žvalgybos tarnybas. Vienas iš šios FSB operacijos tikslų buvo surinkti duomenis apie Lietuvos prezidento apsaugą vykdančius Vadovybės apsaugos departamento darbuotojus, galinčius už piniginį atlygį sumontuoti pasiklausymo įrangą Lietuvos Respublikos prezidentūroje ir prezidento rezidencijoje.

Kitas Rusijai perduotas asmuo S. Moisejenka buvo Rusijos žvalgybos pareigūnas, Lietuvoje šnipinėjęs ilgą laiką ir subūręs jam padėjusių asmenų ratą. Lietuvoje jis užverbavo Lietuvos kariuomenės karininką, kuris už piniginį atlygį Rusijos žvalgybai teikė nacionalinę ir NATO įslaptintą, taip pat neįslaptintą, bet viešai neprieinamą informaciją.

Po vienos kontržvalgybinės operacijos sulaikyti LK karinių oro pajėgų (KOP) Aviacijos bazės (AB) Oro operacijų paramos eskadrilės Meteorologijos grandies vedėjas ir LK atsargos kapitonas. Meteorologijos grandies vedėjas rinko informaciją fotografuodamas tarnybinius dokumentus apie LK strateginės reikšmės objekto KOP AB infrastruktūrą bei jame dislokuotą karinę techniką, vėliau ji buvo perduota Rusijos Federacijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausiajai valdybai (GRU). LK atsargos kapitonas atliko tarpininko vaidmenį: jis perduodavo technines šnipinėjimo priemones bei instrukcijas, paimdavo ir perveždavo surinktą informaciją į Rusiją.

Po dar vienos kontržvalgybinės operacijos sulaikytas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris neturėjo tiesioginių sąsajų su krašto apsaugos sistema, tačiau GRU šį asmenį naudojo vykdyti žvalgybos užduotis strateginės reikšmės objekte – Klaipėdos uoste. Nustatyta, kad jis rinko ir perdavė informaciją apie LK karines jūrų pajėgas, į Klaipėdą atvykstančius NATO laivus bei jais gabenamą karinę techniką, taip pat informaciją apie Klaipėdos mieste ir Klaipėdos jūrų uoste esančius objektus, turinčius strateginę reikšmę Lietuvos nacionaliniam saugumui.

Visus minėtus Lietuvos Respublikos piliečius GRU užverbavo Rusijos teritorijoje. Labai tikėtina, kad Meteorologijos grandies vedėjas buvo GRU pasirinktas kaip verbavimo taikinys dėl savo užimamų pareigų KOP AB bei nuolatinių išvykų į Rusiją. Pasinaudojant tikrais bei tariamais viešosios tvarkos, muitinės, pasienio kontrolės, migracinių procesų pažeidimais minėtas asmuo buvo sulaikytas Rusijos teritorijoje, apklaustas ir užverbuotas. Kitus du Lietuvos Respublikos piliečius užverbuoti GRU buvo dar paprasčiau, nes abu jie gyveno Rusijoje.

Tipinė užverbavimo schema

Potencialaus
taikinio
pasirinkimas

Kontakto
užmezgimas

Draugiškų
santykių
vystymas

Užverbavimas

Panaudojimas
šnipinėjimui

Svarbiausia Rusijos sąjungininkė vykdant žvalgybą prieš Lietuvą yra Baltarusija. Baltarusijos žvalgybos tarnybos aktyviai bendradarbiauja su Rusijos žvalgyba ir teikia pagalbą Rusijos operacijoms Baltarusijoje. Rusijos teritorijoje įvykdyti verbavimo atvejai patvirtina, kad Rusijos žvalgybos tarnybas dominančių Lietuvos piliečių išvykos į Rusiją ir Baltarusiją itin didina verbavimo tikimybę.

NEMOKAMOS VIZOS Į RUSIJĄ DIDINA RUSIJOS ŽVALGYBOS TARNYBŲ GALIMYBES

2019 m. Rusija sudarė sąlygas Lietuvos ir kitų 52 valstybių piliečiams atvykti į Kaliningrado sritį ir Sankt Peterburgą bei Leningrado sritį, gavus nemokamas elektronines vizas. Taip Rusija tikisi skatinti turizmą ir pritraukti papildomų lėšų. Šis Rusijos sprendimas ne tik suteikia papildomų galimybių Lietuvos gyventojams keliauti po užsienio valstybę, tačiau ir kelia riziką nacionaliniam saugumui.

Vizų režimo supaprastinimas ir dėl to didėsiantis į Rusiją keliaujančių užsieniečių srautas yra itin palankios aplinkybės Rusijos žvalgybos tarnyboms. Jos sistemiskai ieško iš užsienio atvykusių asmenų, kurie galėtų teikti žvalgybos informaciją apie užsienio valstybes arba vykdyti kitas užduotis. Tokį užsienio žvalgybos metodą, kurį Rusijos žvalgybos tarnybos vadina žvalgyba iš teritorijos, yra išplėtojusios FSB ir GRU. Didesnė dalis pastaraisiais metais atskleistų Rusijos šnipinėjimo Baltijos valstybėse atvejų buvo žvalgybos iš teritorijos pavyzdžiai: su Rusijos žvalgybomis sutikę bendradarbiauti Baltijos valstybių gyventojai buvo užverbuoti, kai lankėsi Rusijoje.

Informaciją apie į Rusiją atvykstančius užsieniečius Rusijos žvalgybos tarnybos gauna tuo pat metu, kai užsieniečiai pateikia vizos prašymą. Tarp atvykstančiųjų Rusijos žvalgybos tarnybos ieško asmenų, kurie gali turėti vertingos informacijos arba, tarnybų manymu, yra pažeidžiami. Ypač daug dėmesio Rusijos žvalgybos tarnybos skiria į Rusiją vykstantiems buvusiems ir esamiems politikams, verslininkams, teisėsaugos pareigūnams, kariškiams, žurnalistams. Kita vertus,

ryškėja tendencija, kad Rusijos žvalgybos tarnybos verbuoja visus, kuriuos gali užverbuoti, ir tik vėliau sprendžia, kokiais tikslais galėtų panaudoti agentus, pavyzdžiui, vizualinei informacijai rinkti, propagandai platinti, ryšininko užduotims vykdyti, paramai kitose operacijose.

FSB ir GRU Rusijos teritorijoje veikia agresyviai ir ypač dažnai verbavimo operacijose naudoja kompromituojančią informaciją bei šantažą. NATO valstybių saugumo tarnyboms žinoma daug atvejų, kai Rusijos žvalgybos tarnybos, siekdamos užmegzti kontaktą su užsieniečiais, imasi šiurkščių priemonių: sumodeliuoja incidentus su vietos teisėsaugos, migracijos ar finansinėmis institucijomis, konfliktus su nusikaltėliais, dėl biurokratinių priežasčių grasina apriboti galimybes vykti į Rusiją verslo ar artimųjų lankymo tikslais, supažindina su žvalgybomis bendradarbiaujančiais asmenimis intymiems santykiams užmegzti.

Vykstantiems į Rusiją rekomenduojame vengti keliauti vienam, nepažeisti viešosios tvarkos, iš anksto pasirūpinti galiojančiais dokumentais ir reikalingais leidimais, nepateikti klaidingos informacijos vizų prašymuose, saikingai vartoti alkoholį, jei įmanoma, vengti kartu vežtis pagrindinius mobiliuosius ir kompiuterinius įrenginius, kritiškai vertinti naujas pažintis, gaunamus pasiūlymus ir prašymus.

RUSIJOS ŽVALGYBOS TARNYBOS SIEKIA PASINAUDOTI LIETUVOJE GYVENANČIAIS RUSIJOS TĖVYNAINIAIS

Rusija, siekdama plėsti įtaką posovietinėje erdvėje, naudoja „minkštosios galios“ instrumentus: rusakalbės diasporos kontrolę, istorijos politiką, rusų kalbos ir kultūros sklaidą, kultūrinio bendradarbiavimo stiprinimą. Rusijos „minkštosios galios“ sklaidą įgyvendina daugybė institucijų: Rusijos prezidento administracija, Užsienio reikalų ministerija, diplomatinės atstovybės užsienyje, federalinė agentūra „Rossotrudničestvo“, įvairūs tam tikslui skirti fondai ir valdžios kontroliuojamos formaliai nevyriausybinės organizacijos. Be šių palyginti atvirai veikiančių institucijų ir organizacijų, siekdamos paveikti užsienio šalių auditorijas, slapta Rusijos „minkštosios galios“ sklaidą vykdo ir Rusijos žvalgybos tarnybos.

Lietuvoje pastebimi sistemiškai slapti Rusijos FSB bandymai plėsti Rusijos „minkštąją galią“: skleisti Rusijai palankų istorinį naratyvą, formuoti teigiamą jos įvaizdį, daryti įtaką Rusijos tėvynainių bendruomenei. Vienas iš aktyviai šioje srityje veikiančių asmenų yra FSB pareigūnas Piotras Čaginas, kuris, vykdydamas žvalgybą prieš Lietuvą, naudojasi neegzistuojančios Kaliningrado srities visuomeninės organizacijos „Pergalės fondas“ (rus. Фонд Победы) priedanga ir fiktyviai jai atstovaujančio lietuvių kilmės visuomenininko Petro Taraškevičiaus tapatybę.

FSB pareigūnas P. Čaginas, naudojantis ir fiktyvią P. Taraškevičiaus tapatybę

Veikdamas iš Kaliningrado srities, P. Čaginas aktyviai mezgė kontaktus su Rusijos tėvynainių organizacijų Lietuvoje atstovais, per juos įvairiuose Lietuvos miestuose organizavo ir finansavo teigiamą SSRS ir Rusijos įtakos Lietuvai įvaizdį formuojančius renginius. Pavyzdžiui, FSB pareigūnas itin domėjosi Kremliaus istorijos politikos tikslus atitinkančios akcijos „Nemirtingasis pulkas“ (rus. Бессмертный Полк) organizavimo klausimais Klaipėdoje. P. Čaginas, neatskleisdamas pateikiamos informacijos rengėjų, Lietuvos rusakalbėje žiniasklaidoje per su juo bendraujančius Lietuvos piliečius platino FSB parengtus propagandinius Rusijos užsienio politikos tikslus atitinkančius straipsnius.

P. Čaginas per užmegztus kontaktus ne tik bandė daryti įtaką Lietuvoje, bet ir rinko žvalgybos informaciją apie padėtį Rusijos tėvynainių bendruomenėje Lietuvoje, politinę situaciją įvairiuose šalies miestuose, kai kuriuos Lietuvos piliečius. P. Čaginas laikėsi žvalgybos darbuotojams būdingos konspiracijos, niekada neatvykdavo į Lietuvą, o su Lietuvos piliečiais bendraudavo tik per susitikimus Rusijos teritorijoje arba įvairiomis elektroninėmis ryšio priemonėmis.

P. Čagino atvejis rodo, kad Rusijos žvalgybos tarnybos bando pasinaudoti Rusijos tėvynainių bendruomenės aktyvistais ir įtraukti juos į nelegalią veiklą.

RUSIJOS IDEOLOGINĘ POLITIKĄ ATITINKANTYS RENGINIAI, KURIEMS FSB PER LIETUVOS PILIEČIUS SKYRĖ LĖŠAS

**2018-04-11 koncertas Tarptautinei koncentracijos stovyklų kalinių
išlaisvinimo dienai paminėti Vilniuje**

2018-05-09 „Pergalės dienos“ minėjimas Klaipėdoje

2018-06-22 renginys Vokietijos–SSRS karo pradžia paminėti Klaipėdoje

2019-04-12 koncertas Rusijos pasieniečio dienos proga Klaipėdoje

2019-05-09 „Pergalės dienos“ koncertas Šiauliuose

2019-06-22 Vokietijos–SSRS karo pradžios paminėjimo renginys Klaipėdoje

Vis dėlto P. Čagino žvalgybinė veikla Lietuvoje buvo nesėkminga, jo finansuoti renginiai nepritraukė auditorijos ir nedarė įtakos Lietuvos gyventojų nuotakoms. Be to, FSB pareigūnas savo veiksmais padarė žalą Lietuvos rusakalbių bendruomenei ir diskreditavo jos vykdomą kultūrinę veiklą

**Prašome Lietuvos gyventojų, kurie pažįsta arba turi informacijos apie
Kaliningrado srities gyventoją Piotrą Čaginą, arba Petrą Taraškevičių,
susisiekti VSD pasitikėjimo linija 8 700 70007 arba el. paštu pranesk@vsd.lt.**

KINIJOS ŽVALGYBOS TARNYBOS IEŠKO TAIKINIŲ LIETUVOJE PER SOCIALINĮ TINKLĄ „LINKEDIN“

Priešiškos užsienio žvalgybos tarnybos vis aktyviau naudoja interneto socialinius tinklus šaltiniams užsienyje ieškoti ir jiems verbuoti. Ypač agresyviai šioje srityje veikia Kinijos žvalgybos tarnybos, jos daugiausia naudojasi socialinio tinklo „LinkedIn“ galimybėmis.

KINIJOS ŽVALGYBOS TARNYBŲ VERBAVIMO PER „LINKEDIN“ POŽYMAI

- „LinkedIn“ platformoje gaunama žinutė iš Kinijos įmonės, tyrimų centro ar darbuotojų samdos kompanijos.
- „LinkedIn“ paskyra: vakarietiškas vardas ir kiniška pavardė; netikra, kartais dirbtinio intelekto sugeneruota nuotrauka; abstraktūs ir dažnai beprasmiai kompanijų apibūdinimai; dažniausiai kompanija neturi istorijos arba neegzistuoja; netaisyklinga anglų kalba; didelis paskyros ryšių skaičius.
- Pasiūlymas teikti konsultanto paslaugas.
- Kvietimas atvykti į Kiniją, apmokamos kelionės išlaidos.
- Kinijoje susitikimas su „LinkedIn“ kontaktu ir dar keliais kompanijos atstovais.
- Įprastą pokalbį dėl darbo primenantys susitikimai viešbučiuose.
- Prašymas parengti analitinį tendencijų užsienio valstybėje vertinimą, viešos ir neviešos politinės ar karinės informacijos apibendrinimą.
- Išankstinis apmokėjimas už darbą.
- Prašymas laikytis konfidencialumo.
- Tolimesni kontaktai – per mobiliąsias programas (pvz., „WeChat“) ar elektroniniu paštu.
- Susitarimas dėl kito susitikimo Kinijoje.
- Nuoseklus įtraukimas į šnipinėjimo veiklą.

„LinkedIn“ naudoja įvairių sričių privataus ir viešojo sektoriaus specialistai, siekiantys užmegzti profesinius kontaktus ir surasti potencialų darbdavį. Darbuotojų samdos kompanijos „LinkedIn“ platformoje ieško darbuotojų savo klientams. Kaip tik šia „LinkedIn“ teikiama galimybe dideliu mastu naudojasi Kinijos žvalgybos tarnybos.

Kinijos žvalgybos tarnybos „LinkedIn“ socialinį tinklą naudoja pradiniam verbavimo operacijų etape kontaktams su pasirinktais taikiniais užsienyje užmegzti. Taikiniais dažniausiai tampa buvę arba esami valstybės tarnautojai, informacinių technologijų specialistai, gynybos sektoriaus darbuotojai, mokslininkai ir įvairių kitų sričių specialistai. Galutinis Kinijos žvalgybos tarnybų tikslas – per „LinkedIn“ pasirinktų taikinių verbavimas Kinijoje. Tokios operacijos itin pigios, be to, nerizikuojama Kinijos žvalgybos tarnybų darbuotojais.

Tūkstančiai „LinkedIn“ vartotojų visame pasaulyje yra sulaukę fiktyvių, žvalgybos priedangai naudojamų Kinijos kompanijų darbuotojų pasiūlymų tapti konsultantais arba darbuotojais bei kvietimų atvykti į Kiniją. Tokia Kinijos žvalgybos tarnybų veikla nustatyta ir Lietuvoje.

NAUJOSIOS TECHNOLOGIJOS DIDINA KIBERNETINIO ŠNIPINĖJIMO GALIMYBES

Kenkėjiškos veiklos aktyvumas Lietuvos kibernetinėje erdvėje išlieka aukštas. Iš Rusijos, Kinijos ir kitų valstybių vykdoma techninė informacinių sistemų žvalgyba. Ja siekiama surinkti informaciją apie Lietuvos fizinių ir juridinių vartotojų sistemų pažeidimus, kuriais galima pasinaudoti vykdant įsilaužimus ir šnipinėjant. Fiksuojami bandymai gauti prieigas prie valstybinės ypatingos svarbos infrastruktūros bei prie privataus sektoriaus informacinių sistemų ir panaudoti jas šnipinėjimui. Didžiausią grėsmę Lietuvos informacinių sistemų ir jose laikomos informacijos saugumui kelia Rusijos žvalgybos tarnybų kibernetinis šnipinėjimas. Pavyzdžiui, tai vykdo GRU grupuotė *Sofacy* / *APT28* ir FSB grupuotė *Agent.btz* / *Snake*.

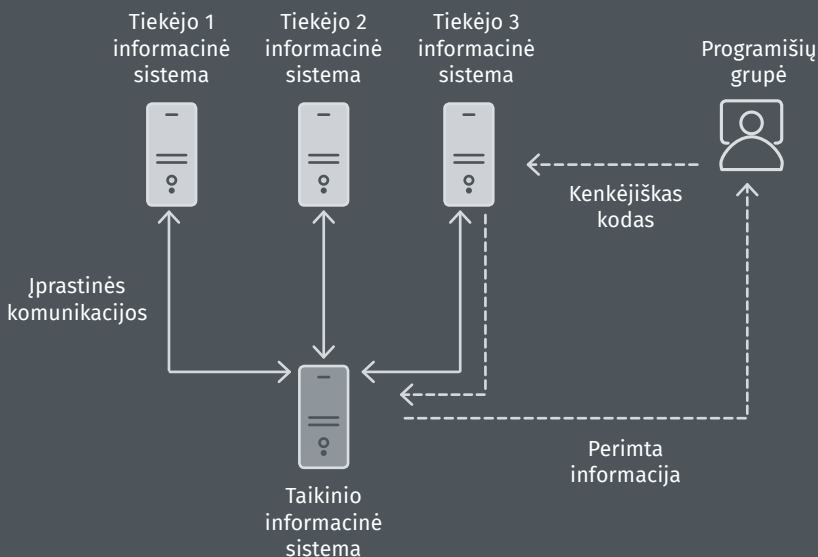
Nauju rizikos veiksniu Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, gali tapti penktosios kartos (5G) ryšio technologija, kuria naudojantis prie interneto galės jungtis daugiau įrenginių ir valdyti atskirų sektorių informacines sistemas internetu. Tai turėtų prisidėti prie ekonomikos, inovacijų bei technologinio progreso medicinos, transporto ir kitose srityse. Tačiau planuojamos 5G technologijas naudojančios jautrios sistemos taps potencialiais kibernetinių atakų taikiniais. Tokiomis atakomis bus įmanoma perimti informaciją, kuri anksčiau nebuvo pasiekama internetu, ir sutrikdyti naujai susikurtą ypač svarbią infrastruktūrą. Savo sistemas prie internetinio ryšio naujai prijungę sektoriai gali neturėti kompetencijos, reikalingos kovoti su naujomis grėsmėmis. Visuotinai vertinama, kad 5G technologijos patogumas ir greitis nustelbs trūkumus, tačiau koncentravimasis į jos privalumus, nepaisant saugumo kriterijų, gali kelti riziką asmens duomenų saugumui ir kritinės infrastruktūros veikimui.

Dar vienas naujas ir itin pavojingas rizikos veiksnys yra tiekimo grandinės pažeidimai. Atakos metu pasirinktas taikinyje puolamas ne tiesiogiai, bet per jo tiekėjų tinklus, informacinių technologijų įrangą ar paslaugas. Nors įprastos kibernetinės atakos dažniausiai įvykdomos trečiųjų šalių programišių, siekiant apsaugoti jautrius duomenis ir pačių informacinių sistemų vientisumą, itin aktualus išlieka tiekėjų patikimumas. Vertinant tiekėją yra svarbu ne tik išsiaiškinti, ar jis neturi sąsajų su žinomais programišiais, jų grupuotėmis ar Lietuvai priešiškomis žvalgybos tarnybomis, bet ir įsitikinti, kad jis sugeba užtikrinti savo produktų saugumą. Pažeidimai, aptinkami tiek fiziniuose, tiek programiniuose informacinių sistemų komponentuose, sudaro sąlygas programišiams vykdyti kenkėjišką veiklą prieš sistemas – perimti jose saugomą informaciją arba trikdyti jų veiklą. Nors Lietuvoje panašaus pobūdžio atakų žala iki šiol buvo palyginti nedidelė, dėl globalaus operacijų pobūdžio yra neatmestina, kad ateityje šių atakų poveikis Lietuvos privačioms įmonėms ir kritinės infrastruktūros organizacijoms išaugs.

TIEKIMO GRANDINĖS ATAKOS METODO PANAUDOJIMAS

- Nuo 2016 m. kibernetinė grupuotė *APT10* vykdė operaciją *Cloud Hopper*, jos metu buvo atakuojamos IT paslaugas teikiančios įmonės, nuotoliniu būdu valdančios verslo įmonių ir valstybės institucijų IT infrastruktūrą. Per šias įmones *APT10* siekė prasiskverbti į tikrųjų taikinių – IT įmonių klientų – informacines sistemas. Vienu iš šios operacijos taikinių tapo ir Lietuvoje veikianti užsienio kapitalo įmonė. JAV teisingumo departamento duomenimis, su operacija buvo susijusios Kinijos valstybės institucijos.
- Vykdam su Rusijos žvalgybos tarnybomis siejamas 2017 m. *NotPetya* ransomware atakas, kenkėjiška programa į aukų informacines sistemas pateko per buhalterinę programą, naudojamą pasiekti Ukrainos mokesčių sistemą. Kenkėjiška programa užšifruodavo sistemų duomenis, kurių praradimas paveikė ne tik Ukrainos valstybines ir privačias organizacijas, bet paplito ir į kitas šalis. Nors virusas *NotPetya* Lietuvoje pakenkė tik kelioms dešimtims įmonių, tačiau atakos padariniai pasaulyje buvo vieni didžiausių istorijoje, o padaryta žala vertinama šimtais milijonų eurų.

Supaprastinta tiekimo grandinės atakos pavyzdžio schema

KONSTITUCINIŲ PAGRINDŲ APSAUGA

RUSIJA SUSIDURIA SU NEPALANKIOMIS SĄLYGOMIS SIEKTI POLITINĖS ĮTAKOS LIETUVOJE

Rusijos inicijuotas karinis konfliktas Ukrainoje ir vėliau demaskuoti jos bandymai kištis į užsienio valstybių rinkimus mobilizavo Vakarų šalių visuomenes. Padidėjęs politikų ir visuomenės budrumas bei Kremliaus keliamų grėsmių suvokimas stipriai sumažino jo galimybes paveikti Lietuvos politinę sistemą. Sąlygos daryti įtaką strateginiams politiniams sprendimams yra ribotos, tačiau Rusija neatsisako siekių kištis į Lietuvos vidinius politinius procesus.

Rusija stebėjo Lietuvoje 2019 m. vykusius rinkimus ir su jais susijusius politinius procesus, tačiau plataus masto bandymų paveikti rinkimų rezultatus nebuvo, nenustatyta ir sistemingų bandymų manipuluoti visuomenės nuomone. Rinkimų laikotarpiu Rusijos propagandistai labiau orientavosi ne į agitavimą už Kremlui palankius kandidatus, o į šmeižto kampanijas prieš Rusijos valdžios veiksmus aktyviausiai kritikuojančius Lietuvos politikus. Tam tikra išimtis yra tik savivaldybių tarybų rinkimai, per juos Rusija siekė, kad jai lojalūs politikai išlaikytų savo pozicijas savivaldybėse.

TARPTAUTINIUOSE RENGINIUOSE RUSIJA IEŠKO JOS INTERESAMS GALINČIŲ ATSTOVAUTI ASMENŲ

Kremlius, norėdamas sumažinti tarptautinę izoliaciją ir įgyvendindamas strateginius užsienio ir vidaus politikos tikslus, yra suinteresuotas, kad skirtinguose valdžios lygiuose – nuo užsienio valstybių vietos savivaldos iki supranacionalinių institucijų – priimant sprendimus dalyvautų jo interesams atstovaujantys asmenys. Rusija ieško tam tinkamų politikų ir aktyvių visuomenės veikėjų tarptautinių renginių metu. Lietuvos politikai ir visuomenės veikėjai taip pat sulaukia kvietimų dalyvauti socialiniams ir politikos klausimams skirtose konferencijose bei forumuose, tarp jų ir organizuojamuose Kryme. Pusiasalyje organizuojamais renginiais Rusija siekia pateisinti ir įtvirtinti jo aneksiją.

Keletą metų iš eilės prokremliški Lietuvos politiniai veikėjai buvo kviečiami dalyvauti Kryme vykstančiame Tarptautiniame Jaltos ekonomikos forumo. Nuo 2015 m. kasmet vykstantį forumą organizuoja Krymo ministrų taryba ir Tarptautinio Jaltos ekonomikos forumo fondas, o remia Rusijos prezidento administracija. Renginio organizaciniam komitetui vadovauja Rusijos valdžios paskirtas aneksuoto Krymo vadovas ir Ministrų tarybos pirmininkas Sergejus Aksionovas. Kitas didelio masto renginys Kryme, į kurį kviečiami užsienio valstybių visuomeninių organizacijų vadovai – Tarptautinis humanitarinis Livadijos forumas, – yra sudėtinė nuo 2015 m. Kryme organizuojamo tarptautinio slavų festivalio „Didysis rusiškas žodis“ dalis. Pagrindinis šio forumo tikslas yra skleisti Rusijos „minkštąją galią“ ir stiprinti įtaką humanitarinėje srityje.

Kremlius organizuoja renginius ir kviečia juose dalyvauti siekdamas sumažinti savo tarptautinę izoliaciją bei ieškodamas jo interesus atitinkančio bendradarbiavimo galimybių. Lietuvos politinėje ar visuomeninėje veikloje aktyviai dalyvaujančios moterys yra sulaukusios Rusijos Federacijos Tarybos pirminko pavaduotojos Galinos Karelovos pasirašytų kvietimų dalyvauti kas trejus metus Sankt Peterburge vykstančiame Eurazijos moterų forumo – didžiausioje Rusijoje organizuojamoje diskusijų platformoje, skirtoje aptarti moterų politikų iš įvairių pasaulio šalių bendradarbiavimą. Jį organizuoja Rusijos Federa-

Kremlius organizuoja tarptautinius renginius, kurių metu ieškoma jo interesams galinčių atstovauti asmenų

cijos Taryba ir NVS valstybių Tarpparlamentinė Asamblėja. Rusijos Federacijos Taryba organizuodama šį forumą pageidauja, kad iš užsienio atvykusios dalyvės atstovautų centrinės valdžios ir savivaldos institucijoms.

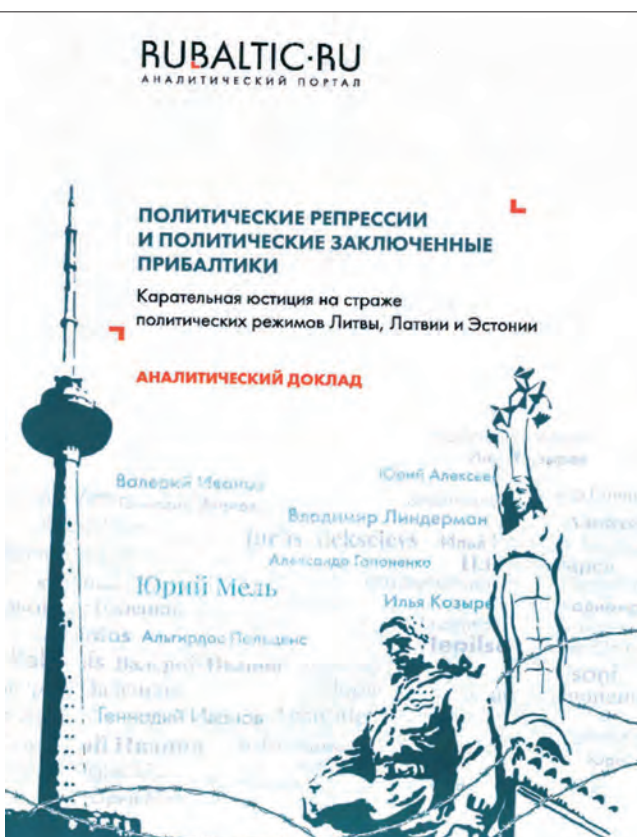
Lietuvos atstovai sulaukia kvietimų dalyvauti ir kituose panašaus pobūdžio renginiuose. 2019 m. vyko 23-asis tarptautinis Sankt Peterburgo ekonomikos forumas, vieno jo posėdžio tema buvo „Rusija ir Pabaltijys: dialogo galimybės“. Į šį forumą buvo kviečiami Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių atstovai. Kremliaus istorijos politikos interesus atitinkantys ir aiškią politinę kryptį turintys renginiai organizuojami ir Rusijos aukštosiose mokyklose. Į juos yra kviečiami mokslininkai, visuomeninėje ir politinėje veikloje aktyviai dalyvaujantys asmenys.

Kremlius į organizuojamus renginius atvykstantiems politikams ir visuomenės veikėjams apmoka visas kelionės išlaidas. Rusijos valdžios atstovai iš užsienio atvykusiems asmenims rodo išskirtinį dėmesį, stengdamiesi užmegzti ir išlaikyti ryšius, todėl labai dažnai pirmą kartą iš Lietuvos į renginį nuvykęs asmuo vėliau sulaukia pakartotinių kvietimų atvykti į kitus, nebūtinai su pirmuoju tiesiogiai susijusius renginius.

Organizuodama jos interesus atitinkančius renginius, Rusija siekia sukurti solidumo ir neutralumo įspūdį. Kai kuriais atvejais yra bandoma nuslėpti Kremliaus sąsajas su renginiais, todėl jie yra organizuojami ES valstybėse. Organizuojant renginius užsienio šalyse neretai stengiamasi ne vien nuslėpti tikruosius jų organizatorius, bet ir pasinaudojant tarptautinėmis organizacijomis sukurti reikšmingo renginio įvaizdį. Pavyzdžiui, Kremlius tariamai persekiojamų Lietuvos rusakalbių teisėms „ginti“ naudojami ESBO renginiais. Juose Rusijos interesus įgyvendinantys asmenys skleidžia tikrovės neatitinkančią informaciją ir ieško Rusijos interesus palaikysiančių asmenų.

Vakarų valstybių politikų ir visuomenės atstovų dalyvavimą savo organizuojamuose renginiuose Rusija pateikia kaip tariamą didelės paramos Kremliaus vykdomai politikai įrodymą. Rusijos organizuojami renginiai sudaro palankias sąlygas bandyti verbuoti jų dalyvius ir imtis neteisėto Rusijos interesų lobizmo.

INFORMACINIS SAUGUMAS

Rubaltic.ru platino propagandinį leidinį apie tariamus politinius persekiojamus Baltijos valstybėse

THE BALTICS' POLITICAL REPRESSIONS

**The Punitive Justice System
of Lithuania, Latvia and Estonia**

Chapter 1
**Lies about the 13th of January:
The Ones Truly Responsible for the
Mass Murder of 1991 in Lithuania**

The clashes on the night between the 12 and 13 of January in Vilnius were not just the turning point of Lithuania's recent history, but also an important link in the tragic events in the wake of the collapse of the Soviet Union. Clearly, the Baltics had a special role to play in these processes. The *Perestroika* course gave wings to the national elites of the Soviet Republics fostered by Moscow. In the late 1990s, these elites clearly saw the opportunity to distance themselves from the Union center.

This trend could be easily seen in Lithuania: in order to haven their split with Moscow and amass all of the power in their hands, the newfangled "democratic" leaders were ready (or rather passionately wanted!) to spill the blood of their compatriots.

Photo: nsa.ru

RUSIJA PASITELKDAMA PROPAGANDĄ SIEKIA DISKREDITUOTI JAI NEPALANKIUS TEISINIUS PROCESUS LIETUVOJE

Kremlius prieš užsienio valstybes, tarp jų ir prieš Lietuvą, nukreiptą Rusijos informacinę politiką naudoja kaip įtakos instrumentą. Aukščiausiu lygiu koordinuojama Rusijos informacinė politika įgyvendinama tikslingai skleidžiant propagandą ir dezinformaciją. Kuriant užsienyje paveikius propagandinius įvairdžius Rusiją bandoma parodyti kaip daug geresnę ir patikimesnę alternatyvą „žlungantiems Vakarams“. Viešai pateikiant neva „kitokią nuomonę“ kartu bandoma sukelti nepasitikėjimą Krekliui nepalankia informacija ir tuoju pat pasiūlyti keletą alternatyvių, bet tikrovės neatitinkančių įvykio versijų.

Vienas iš pagrindinių Rusijos informacinės politikos tikslų yra menkinti Lietuvos valstybingumą ir kompromituoti bet kokias šalies gyventojų pasipriešinimo sovietų režimui apraiškas (pvz., 1941 m. birželio sukilimą, pokario rezistenciją, disidentų judėjimą). Dėl šios priežasties Kremliaus propagandos kūrėjai 2019 m. labai stengėsi diskredituoti Sausio 13-osios ir dėl šnipinėjimo Rusijos naudai iškeltas bylas. Tam buvo sukurtas ir skleidžiamas Kremliaus politiką turėjęs pateisinti propagandinis naratyvas apie neva Lietuvoje vykstantį „politiškai motyvuotą persekiojimą bei dirbtinai sufabrikuotas politines bylas“.

Šiuo naratyvu paremta propagandinė kampanija suaktyvėjo Vilniaus apygardos teismui Sausio 13-osios įvykių byloje paskelbus nuosprendį. Teismui skelbiant nuosprendį į Lietuvą specialiai atvyko Kremliaus propagandinių priemonių darbuotojai, kurie turėjo operatyviai parengti propagandinio turinio reportažus. Oficialūs Rusijos asmenys komentuodami teismo nuosprendį akcentavo neva politizuotą teismo procesą ir neigė nuosprendžio teisėtumą.

Propagandistai užsienio ir vidaus auditorijas siekė įtikinti, kad Sausio 13-osios byloje bei už šnipinėjimą Rusijos naudai nuteisti ar sulaikyti asmenys yra politiniai kaliniai. Skleidžiant šį propagandinį naratyvą pasitelktos skirtingos priemonės. Radikalių pažiūrų Kremliaus interesus atitinkančią veiklą įgyvendinantys asmenys Lietuvoje ir užsienyje organizavo propagandinius renginius, skirtus palaikyti Lietuvoje kalinamus „politinius kalinius“. Internetu, ypač populiariausiuose socialiniuose tinkluose, buvo aktyviai platinamos prieš neva politinį persekiojimą nukreiptos peticijos, straipsniai ir vaizdo medžiaga.

RUSIJOS ATSAKAS Į SAUSIO 13-OSIOS BYLĄ – IKITEISMINIS TYRIMAS DĖL TARIAMO POLITINIO PERSEKIOJIMO

Baudžiamosios bylos yra vienas iš instrumentų, Kremliaus naudojamų Rusijos politiniams ir ekonominiams procesams kontroliuoti. Režimo oponentai baudžiami ir tiesiogiai už jų veiklą, ir pagal sufabrikuotus ekonominius ar kitokius kriminalinius kaltinimus. Be to, baudžiamosios bylos keliamos siekiant šantažuoti asmenis – priversti juos nutraukti nepalankią veiklą, perleisti turtą ar panašiai, įvykdžius reikalavimus bylos nutraukiamos.

Šį instrumentą Rusija ėmė naudoti ir tarpvalstybiniuose santykiuose. 2018 m. Rusijos tyrimų komitetas iškėlė baudžiamąją bylą Lietuvos pareigūnams bei teisėjams, tyrusiems ir nagrinėjusiems Sausio 13-osios bylą. Jie kaltinami neteisėtai persekiojantys Rusijos piliečius.

Rusija paviešino baudžiamosios bylos iškėlimo faktą 2019 m. pradžioje, prieš priimant nuosprendį Sausio 13-osios byloje Lietuvoje. Tyrimų komitetas oficialiame *Youtube* kanale paskelbė propagandinį filmą „Lietuviškas „teisingumas“, kuriame pasisako Sausio 13-osios bylos kaltinamieji, gyvenantys Rusijoje ir Baltarusijoje. Taip Rusija siekė daryti įtaką Lietuvos teismo sprendimui, netiesiogiai grasindama bylą nagrinėjusiems teisėjams Rusijos teisėsaugos institucijų veiksmais prieš juos, visų pirma tarptautine paieška.

Rusija kol kas nesiėmė aktyvių veiksmų prieš Lietuvos Respublikos piliečius, tačiau tolesnis bylos tyrimas Rusijai suteikia galimybę daryti spaudimą Lietuvai, persekioti su Sausio 13-osios byla susijusius Lietuvos piliečius, teisiškai įtvirtinti sau palankią 1991 m. sausio 13-osios dienos įvykių interpretaciją. Su Sausio 13-osios byla susijusiems asmenims nerekomenduotina vykti į Rusiją ir jai draugiškas valstybes, ten jie gali būti sulaikyti.

Kremliaus propagandos skleidimą lydėjo bauginimas, juo siekta paveikti bylos tyrėjus ir teisėjus. Rusijos valdžios atstovai nedviprasmiškai viešai teigė, kad Lietuvos teismo paskelbto nuosprendžio Sausio 13-osios byloje nepaliks be atsako.

Lietuvoje vykstančius teisinius procesus buvo siekiama diskredituoti tarptautinės bendruomenės akyse. 2019 m. vasario 20 d. Briuselyje, Europos Parlamento pastate, organizuotame renginyje buvo pristatytas agresyvią Rusijos propagandą skleidžiančio informacinio-analitinio portalo *rubaltic.ru* tyrimas apie politines represijas Baltijos šalyse. Didžioji jo dalis skirta Sausio 13-osios bylai. Dar vėliau Kremliaus agresyvią užsienio ir vidaus politiką palaikančios Rusijos nevyriausybinės organizacijos kreipėsi į ESBO ragindamos atkreipti dėmesį į Lietuvoje tariamai vykdomą politinį persekiojimą.

INFORMACINĖS-KIBERNETINĖS OPERACIJOS PRIEŠ LIETUVĄ

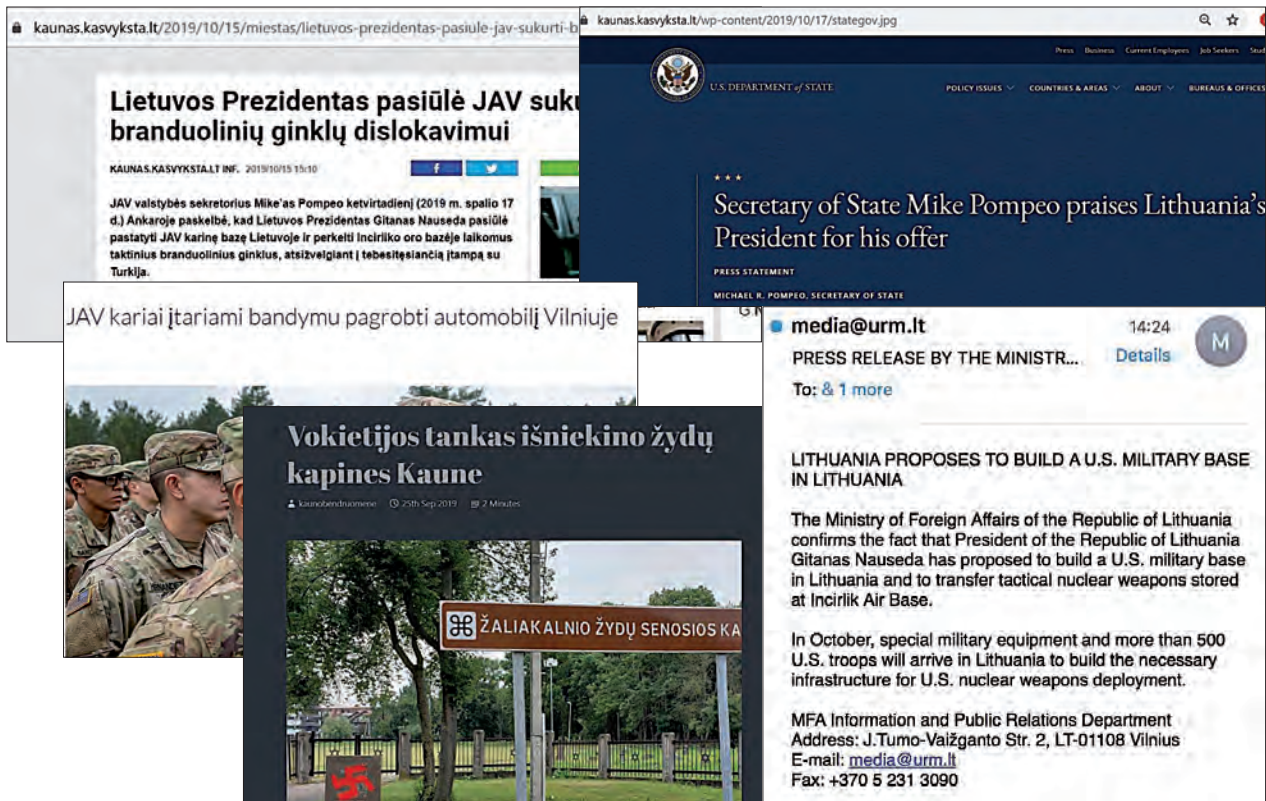
Dauguma Lietuvoje vykstančių informacinių-kibernetinių atakų nukreipiamos prieš krašto apsaugos sistemos taikinius. Šiomis atakomis siekiama supriešinti visuomenę, diskredituoti Lietuvos kariuomenę ir sąjungininkus, mažinti pasitikėjimą valstybės institucijomis. Per metus Lietuvoje fiksuojami vidutiniškai 4–5 tokio tipo incidentai. Netikrų istorijų kūrėjai siekia būti įtaigesni, rečiau renkami anksčiau nepasiteisinusias technikas. Naujosios atakos nuo ankstesnių metų skiriasi kokybiškai: istorijų pagrindu dažniau tampa realūs įvykiai, žinutės plačiau paplinta užsienio žiniasklaidoje, įtraukiamos naujos institucijos ir visuomenės grupės, o tai sudaro palankias sąlygas skleisti dezinformaciją. Aktyviai naudojama viešai prieinama informacija apie šalies aktualijas, žiniasklaidos ir valstybės tarnautojų kontaktus. Tačiau šios pastangos nepadeda pasiekti rezultato: netikrų istorijų sklaida yra maža ir nesukelia didesnio susidomėjimo.

Labai tikėtina, kad 2020 m. atakų taikiniai keisis mažai. Artimoje perspektyvoje prie informacinių-kibernetinių atakų organizavimo ar melagingo turinio platinimo prisidės Lietuvoje ir užsienyje esantys subjektai. Neigiamą visuomenės reakciją į pasirinktus taikinius bus bandoma sukelti panaudojant aktualijas.

Kol pažangios technologijos (daiktų internetas, dirbtinis intelektas, naujos kartos vaizdo ir garso klastojimas) nėra prieinamos plačiam vartotojų ratui, vyksta manipuliavimo informacija evoliucija. Kritiškas požiūris į gaunamą informaciją, neskubėjimas dalytis sensacijomis ir informacinių tinklų saugumo užtikrinimas yra vieni efektyviausių būdų didinti atsparumą įvairių formų manipuliacijoms.

2020 M. POTENCIALŪS INFORMACINIŲ-KIBERNETINIŲ ATAKŲ TAIKINIAI:

- Lietuvos kariuomenės pajėgumai (stiprinimas ir finansavimas)
- Sąjungininkų pajėgos Lietuvoje
- Tarptautinės pratybos „Gynėjas 2020“

2019 m. Lietuvoje vykdytos informacinės-kibernetinės atakos skleidė melagienas apie sąjungininkų pajėgas

KREMLIAUS IDEOLOGIJOS SKLAIDAI NAUDOJAMOS RUSIJOS ISTORIJOJOS POLITIKOS RIBOJIMAS LIETUVOJE SULAUkia AGRESYVAUS ATSAKO

Pats svarbiausias Rusijos istorijos politikos tikslas Lietuvoje yra nuosekliai formuoti išskirtinai teigiamą sovietų įtakos Lietuvos raidai įvaizdį ir kartu neigti įvykdytą Lietuvos okupaciją bei aneksiją. Toks tikslas tiesiogiai susijęs su Kremliaus strategine nuostata, pagal kurią Lietuva visada priklausė Rusijos įtakos sferai ir todėl negali būti savarankiška valstybė.

Teigiama sovietų įtaka Lietuvos raidai Kremliaus yra grindžiama pergalei prieš nacistinę Vokietiją skirtu propagandiniu „Didžiojo tėvynės karo“ naratyvu, turinčiu išskirtinę reikšmę Rusijos istorijos politikoje. Įtvirtinant ir skleidžiant šį naratyvą plačiai išnaudojamas sovietmečio paveldas, kuris yra centrinė Rusijos istorijos politikos įgyvendinimo ašis Lietuvoje. Kremlius finansuoja sovietinių karių kapų tvarkymą bei jiems skirtų monumentų ir memorialinių vietų restauravimą. Rusija taip pat skiria finansavimą jos istorijos politiką įgyvendinantiems renginiams, neretai organizuojamiems prie minėtų objektų.

Lietuvos bandymai riboti Kremliaus istorijos politikos įgyvendinimą išprovokuoja bauginimus ir agresyvų atsaką. Rusijos diplomatai bando priversti Lietuvos savivaldybių atstovus neriboti galimybių naudoti miestų centrinėse aikštėse sovietų pergalę prieš nacistinę Vokietiją įamžinančius monumentus, skleidžiant Kremliaus ideologinę politiką. Nepaklusus reikalavimams Rusijos atstovai baugina diplomatinio skandalu ar sankcijomis. Spaudimui jie pasitelkia tėvynainius, su diplomatais ryšius palaikančius vietos gyventojus bei Kremlui lojalius propagandistus. Tokio paties pasipriešinimo sulaukia Lietuvos reikalavimai nenaudoti sovietinės simbolikos, o monumentus ir memorialines vietas restauruoti laikantis Lietuvoje galiojančių teisės aktų.

RUSIJA SKIRS DIDELĮ DĖMESĮ „PERGALĖS DIENOS“ 75-MEČIO MINĖJIMUI

1944 m. vasarą SSRS ginkluotųjų pajėgų įžengimu į Lietuvos teritoriją prasidėjusi antroji sovietų okupacija Rusijos istorijos politikoje pateikiama kaip „išvadavimas nuo fašizmo“ (nacizmo). Rusijos diplomatų koordinuojami ir jos interesus atitinkančią veiklą įgyvendinantys asmenys 2019 m. Lietuvoje organizavo Kauno ir Vilniaus „75-osioms išvadavimo metinėms“ skirtus renginius. Rusijos gynybos ministerija 2019 m. pradėjo Rytų Europos miestų „išvadavimui“ skirtą 17-os renginių ciklą. Du Maskvoje su fejerverkais ir pabūklų šūviais įvykę šio ciklo renginiai buvo skirti Kauno ir Vilniaus „išvadavimui nuo fašizmo“.

2020 m. Rusija minės vadinamosios „Pergalės dienos“ 75-metį, ta proga planuojama daug propagandinių renginių. Kremlius suinteresuotas, kad per tokius renginius būtų įgyvendinami Rusijos istorijos politikos tikslai ir įtraukiama tarptautinė bendruomenė. Tam pasitelkiamos ne tik Rusijos valdžios institucijos, įskaitant žvalgybos tarnybas ar Kremliaus režimo kontroliuojamą žiniasklaidą, bet yra išnaudojami tarptautinio bendradarbiavimo formatai. Labai tikėtina, kad į šiuos renginius bus siekiama pritraukti ir valstybės bei savivaldybių atstovų iš Lietuvos.

Neigiant SSRS okupaciją Maskvoje 2019 m. surengtas Vilniaus „75-osioms išvadavimo metinėms“ skirtas renginys
ITAR-TASS / Scanpix nuotrauka

Kremlius siekia riboti ir diskredituoti įrodančią Lietuvos okupaciją ir paneigiančią teigiamą sovietų įtaką Lietuvos raidai veiklą. Pavyzdžiui, antrosios SSRS okupacijos metu įvykdytos mirties bausmės, įkalinimai, trėmimai ir sovietizacija Rusijos istorijos politikoje teisinami būtinybe kovoti su nacionalistais ir kriminaliniais nusikaltėliais, modernizuoti Lietuvą ir sukurti joje gerovę. Kremlius riboja šią istorinę falsifikaciją paneigiančias Lietuvos nevyriausybinių organizacijų ir atskirų asmenų iniciatyvas. Antrus metus iš eilės Rusija neišdavė vizų sovietinių represijų aukų kapus tvarkyti planavusiems projekto „Misija Sibiras“ dalyviams. Taip pat Rusijos pareigūnai sulaikė, apklausė ir baudžiamąja atsakomybe baugino, vėliau skyrė pinigines baudas lietuviams, tvarkiusiems lietuvių ir lenkų tremtinių kapus Rusijoje, Permės krašte.

Rusijos gynybos ministerija 2019 m. inicijavo įstatymo projektą ir Rusijos baudžiamojo kodekso pataisas, kuriomis numatomos sankcijos ir baudžiamoji atsakomybė asmenims, atsakingiems už Rusijos „kovinės šlovės“ paveldo objektų užsienyje sunaikinimą. Įstatymo projekte numatyta sudaryti užsienio piliečių, kurie dalyvavo sunaikinant (apgadinant ar išniekinant) paminklus, viešai agitavo tai daryti ar naudodamiesi administraciniais įgaliojimais priėmė sprendimus tai daryti, specialų sąrašą. Šiame sąrašė esantiems asmenims būtų uždrausta atvykti į Rusiją, būtų areštuotas Rusijoje jų laikomas turtas ir lėšos, uždrausti visi nekilnojamojo turto ir investiciniai sandoriai bei sustabdyta jiems priklausančių juridinių asmenų veikla.

EKONOMINIS IR ENERGETINIS SAUGUMAS

Scanpix Baltics nuotrauka

BALTARUSIJOS ATOMINĖ ELEKTRINĖ: DIDĖJA INCIDENTŲ RIZIKA

Įgyvendinant Baltarusijos atominės elektrinės (BelAE) Astrave projektą jo užsakovai bei vykdytojai ir toliau nepaiso tarptautinių standartų. 2019 m. pradžioje vykusiame Espo konvencijos šalių susitikime konstatuota, kad BelAE statyba buvo pradėta tinkamai neatlikus aikštelės parinkimo procedūrų bei poveikio aplinkai vertinimo, o ekspertai, išanalizavę BelAE streso testų ataskaitą, nustatė reikšmingų trūkumų. Nors Baltarusijos nepaprastųjų situacijų ministerijos Branduolinės ir radiacinės saugos departamentas paskelbė streso testų metu nustatytų trūkumų šalinimo planą, generalinis statybų rangovas – korporacijos „Rosatom“ įmonė „Atomstroyexport“ – nesiėmė realių veiksmų. „Rosatom“ prioritetą teikia tiksliam darbų grafikui, bet ne BelAE saugumui. Mažiausiai nuo 2018 m. vidurio Baltarusijos institucijos spaudžiamos leisti atvežti branduolinį kurą, nors BelAE patalpos tinkamai tam nebuvo parengtos.

„Rosatom“ atstovai atsainiai vertina statybas prižiūrinčių Baltarusijos institucijų reikalavimus bei ignoruoja jiems nepalankias baltarusių ekspertų išvadas. „Rosatom“ už projekto priežiūrą atsakingą Baltarusijos tarnybą „Gosatomnadzor“ laiko nekompetentinga institucija, kurios kišimasis tik trukdo sklandžiam darbui BelAE statybų aikštelėje. Net ir tais atvejais, kai Baltarusijos ekspertai pareiškėdavo griežtesnę poziciją, „Rosatom“ įmonės nebuvo linkusios atsižvelgti į jų rekomendacijas – priešingai, reiškė pretenzijas projekto užsakovams, dėl kurių kaltės neva vėluoja statybos, darė spaudimą Baltarusijos institucijoms bei ieškojo politinio užtarimo.

Kita vertus, už BelAE projekto įgyvendinimo priežiūrą atsakingai tarnybai „Gosatomnadzor“ trūksta ne tik kompetencijos (neturėdami reikiamos patirties jos ekspertai negali išsiversti be Rusijos tarnybos „Rostechnadzor“ specialistų), bet ir valios tinkamai prižiūrėti „Rosatom“ įmonių atliekamus darbus. „Gosatomnadzor“ dažnai nepavykdavo užtikrinti, kad rangovas laikytųsi reikalavimų ir paisytų Baltarusijos ekspertų sprendimų ar rekomendacijų. Įgyvendinant projektą buvo nuolat pažeidžiamos dokumentų rengimo ir įrangos licencijavimo taisyklės, nebuvo užtikrintas į BelAE aikštelę tiekiamos įrangos tinkamumas (dalis įrangos nebuvo tinkamai sertifikuota; kai kur įmontuotos projekto neatitinkančios įrangos dalys).

Dėl paskubomis vykdomų statybos darbų, atsainaus požiūrio į branduolinę saugą bei žemos darbo kultūros statomoje BelAE įvyko ne vienas incidentas,

ateityje galintis turėti neigiamos įtakos saugiam elektrinės eksploatavimui. Reikšmingiausi incidentai buvo užfiksuoti 2016 m., tačiau incidentų bei pažeidimų buvo fiksuota ir vėliau, taip pat ir 2019 metais. 2019 m. birželio pabaigoje dėl darbininkų aplaidumo kilo gaisras BelAE pirmajame bloke (šalia reaktoriaus pastato). Nepaisant to, kad pirmasis blokas jau rengiamas branduoliniam kurui, informacijos apie minėtą incidentą Baltarusijos institucijos nepateikė. Šis faktas liudija, kad po 2016 m. įvykusių incidentų situacija BelAE nepasikeitė – ir toliau vengiama viešumo, bandoma slėpti informaciją apie tikrąją padėtį. Todėl labai tikėtina, jog informacija bus slepiama ir BelAE pradėjus veikti.

Artėjant numatytam BelAE paleidimo terminui, didėja įtampa tarp atsakingų Baltarusijos institucijų, projekto užsakovų ir „Rosatom“ atstovų – visi jie baiminasi atsakomybės už galimus incidentus paskubomis pastatytoje BelAE. 2019 m. liepos pradžioje iš pareigų pasitraukė BelAE statybų vadovas Dmitrijus Romaniecas. Jis paliko pareigas ir išvyko iš Baltarusijos labai sudėtingu laikotarpiu – prasidėjus svarbiausiems pirmojo bloko parengimo eksploatacijai darbams. Labai tikėtina, kad jo pasitraukimas buvo neatsitiktinis – buvęs statybų vadovas pasitraukė vengdamas atsakomybės dėl ankstesnių incidentų, nesklandumų bei tolesnių sudėtingų BelAE parengimo eksploatacijai darbų, juolab kad Baltarusijos tyrimų komitetas jau anksčiau buvo pradėjęs ikiteisminį tyrimą dėl incidentų BelAE statybų aikštelėje. Vykdamas minėtą tyrimą, buvo sulaikyti keli asmenys, dirbę rangovams iš Rusijos. Tačiau dėl Rusijos diplomatinio spaudimo bylos buvo nutrauktos.

Žvalgybos vertinimu, nuostatą slėpti informaciją apie BelAE projekto trūkumus palaiko korporacija „Rosatom“, nes baiminasi dėl savo, kaip patikimo partnerio įgyvendinant branduolinių jėgainių statybos projektus, tarptautinės reputacijos.

RUSIJOS ENERGETIKOS KOMPANIJOS AKTYVIAI SIEKĖ ĮGYVENDINTI SAVO INTERESUS LIETUVOJE

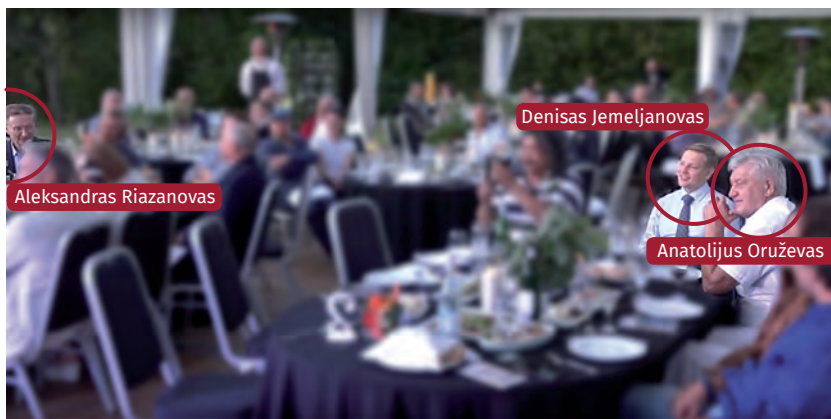
2019 m. Rusijos energetikos sektoriaus kompanijos aktyviai siekė išlaikyti ir stiprinti savo pozicijas Baltijos šalių rinkoje, domėjosi strateginiais Lietuvos energetikos sektoriaus projektais.

Nuo 2019 m. pradžios į Lietuvos suskystintų gamtinių dujų (SGD) rinką bando įsiliesti Rusijos kompanija „Novatek“, kartu su „Gazprombank“ pradėjusi eksploatuoti Vysocko gamtinių dujų skystinimo terminalą. Prioritetinė kompanijos veiklos kryptis – SGD tiekimas Baltijos šalims per Klaipėdos terminalą mažiausia rinkos kaina (žema SGD kaina daro „Novatek“ pasiūlymus komerciškai patrauklius). Mažą kainą „Novatek“ galėjo pasiūlyti tik dėl Rusijos valdžios, turinčios tikslą užimti vis didesnę SGD rinkos dalį, SGD eksportui sudarytų sąlygų. Todėl „Novatek“ yra suinteresuota pasiekti šį strateginį tikslą – didinant prekybos per Klaipėdą apimtį ilgalaikėje perspektyvoje įsitvirtinti Baltijos šalių SGD rinkoje.

Nors „Novatek“ pristato esanti privati, viena skaidriausiai Rusijoje veikiančių kompanijų, neabejotina, kad jos strategija ir veiklos tikslai derinami su Rusijos aukščiausios valdžios atstovais. Vienas „Novatek“ akcininkų – Rusijos oligarchas Genadijus Timčenka, jam JAV išdo departamentas taiko sankcijas, – priklauso V. Putinui artimų asmenų ratui. Dalį „Novatek“ akcijų valdo Rusijos valstybės kontroliuojamas koncernas „Gazprom“.

Lietuvai diversifikavus gamtinių dujų tiekimą, „Gazprom“, praradęs pozicijas Lietuvos rinkoje, turėjo prisitaikyti prie naujų sąlygų: siūlyti dujas palankesnėmis sąlygomis, vengti manipuliacijų kaina, sudaryti lankstesnius sandorius bei ieškoti kitų būdų išlaikyti savo įtaką. 2019 m. „Gazprom“ vengė daryti tiesioginę įtaką ar imtis agresyvių priemonių, tačiau stiprino veiklą per lojalius tarpininkus – ryšių „Gazprom“ turinčius verslininkus, dalyvaujančius „Gazprom“ dujų prekybos schemose per Lietuvoje ir užsienyje registruotas kompanijas. Minėti tarpininkai gauna „Gazprom“ privilegijas ir taip gali įgyti konkurencinį pranašumą. Tikėdamiesi dar palankesnių sąlygų, jie atsilygina „Gazprom“ lojalumu: derina savo veiklą su Rusijos atstovais, teikia aktualią informaciją apie pokyčius Baltijos šalių dujų rinkoje.

„Gazprom“ lojalūs tarpininkai organizuoja „visuomenines“ iniciatyvas, skirtas stiprinti Kremliaus režimui artimų asmenų įtaką. Tokių renginių metu stiprinami Rusijai naudingi ryšiai, mezgami nauji kontaktai, aptariami aktualūs verslo klausimai ir ateities planai.

2019 m. rugpjūtį „Gazprom“ prekybos schemose dalyvaujanti Lietuvoje registruota bendrovė organizavo renginį – šventę-koncertą, kuriame dalyvavo buvęs „Gazprom“ valdybos vicepirmininkas Aleksandras Riazanovas, „Gazprom“ Tarptautinio verslo departamento Prekybos su NVS ir Baltijos regionu viršininko pavaduotojas Denisas Jemeljanovas, buvęs G. Timčenkos verslo partneris Anatolijus Oružėvas.

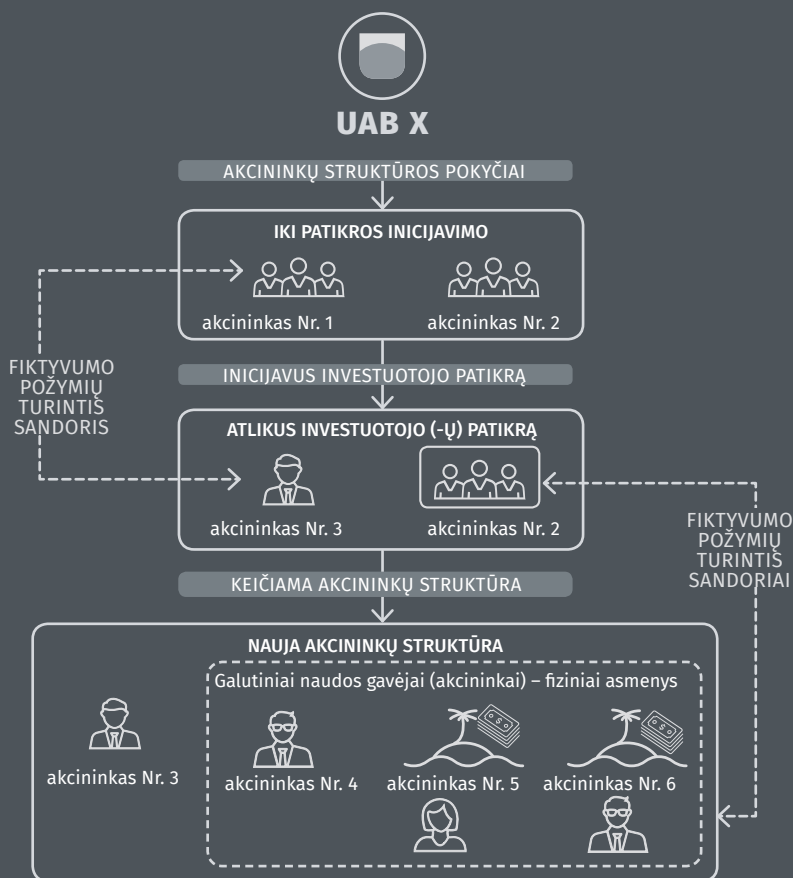
2019 m. pozicijas Baltijos šalyse bandė stiprinti ir Rusijos energetikos įmonių grupė „Inter RAO UES“ (IRU), kuriai aktualu ne tik išsilaikyti prekybos elektra rinkose, bet ir daryti įtaką sprendimams dėl strategiškai svarbaus Baltijos šalių elektros sistemų sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais projekto. IRU suinteresuota išlaikyti ir didinti prekybos elektra regione apimtį, todėl jo atstovams svarbu, kad Baltijos šalys neribotų prekybos elektra iš trečiųjų šalių. Siekdami palankių sprendimų, įmonių grupės atstovai bandė megzti ryšius su ES institucijų atstovais ir tikėjosi pelnyti jų palankumą.

INVESTUOTOJAI, NEATITINKANTYS NACIONALINIO SAUGUMO INTERESŲ, BANDO IŠVENGTI JIEMS TAIKOMŲ RIBOJIMŲ

Investuotojų į strateginius ūkio sektorius akcininkai, dėl kurių grėsmę keliančių ryšių buvo priimti neigiami sprendimai, nors tariamai pasitraukia, tačiau bando išlaikyti įtaką įmonių veiklai. Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatyme yra įtvirtinti kriterijai, pagal kuriuos vertinama investuotojų atitiktis nacionalinio saugumo interesams.

Dažniausiai investuotojai pripažįstami neatitinkančiais nacionalinio saugumo interesų pagal minėtame įstatyme nurodytą kriterijų, kai nustatomi riziką keliantys ryšiai su trečiųjų šalių institucijomis. Šio kriterijaus priežastys laikomos nepašalinamomis. Siekdami išvengti įstatyme numatytų veiklos ribojimų, atitikties nacionaliniam saugumui kriterijų neatitinkantys juridiniai bei fiziniai asmenys imasi šių veiksmų:

- vykdo fiktyvius akcijų pardavimo sandorius su neva nesusijusiais asmenimis;
- pasitelkdami viešuosius ryšius, skelbia apie tariamą pasitraukimą iš veiklos trečiojoje šalyje ir (arba) akcijų pardavimą neva nesusijusiems asmenims;
- didina akcininkų skaičių slėpdami galutinius naudos gavėjus (per ofšorines struktūras, investicinius fondus ir valdymo įmones);
- investuotojų partneriai, kurie veikia trečiojoje šalyje ir kelia tiesioginę grėsmę nacionaliniam saugumui, keitė savo juridinių asmenų pavadinimus ir įmonių logotipus.

2019 m. didžiausią potencialių investuotojų srautą sudarė asmenys, siekę investuoti finansų ir kredito sektoriuje. Buvo pastebėtas didėjantis investuotojų iš trečiųjų šalių susidomėjimas steigti finansinių technologijų, mokėjimų ir elektroninių pinigų įmones.

Paaiškėjo, kad nemaža dalis trečiųjų šalių piliečių, siekusių investuoti finansų ir kredito sektoriuje, tiesiog tikrino savo galimybes bei užsienio investicijoms taikomus „saugiklius“. Kai kurie investuotojai, sužinoję apie pradėtą patikrą dėl jų atitikties nacionalinio saugumo interesams arba po neigiamo Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos sprendimo, nedelsdami atsisakydavo savo investicinių planų.

TERORIZMAS IR MIGRACIJA

LIETUVOJE TERORIZMO GRĖSMĖ MAŽA

Lietuvoje terorizmo grėsmės lygis išlieka žemas: 2019 m. nebuvo nustatyta organizuotų islamistinės ideologijos motyvuotų grupių, turinčių ketinimų ir pajėgumų rengti teroristinius aktus. Tarptautinio terorizmo riziką Lietuvai gali kelti išoriniai veiksniai, susiję su islamistinių teroristinių organizacijų ir jų rėmėjų ketinimais rengti išpuolius prieš Vakarų šalis bei ES šalyse suaktyvėjusio dešiniojo ekstremizmo propagavimu. Lietuva nėra tiesioginis ar svarbus taikinytis teroristinėms organizacijoms „Islamo valstybė“ (ISIL) ir „Al Qaeda“ (AQ) ar jas remiantiems ekstremistams, tačiau yra jų priešų sąjungininkė, remia tarptautines antiteroristines koalicijas, o to gali pakakti pateisinti išpuoliui. Užsienio šalyse, ypač tose, kuriose aktyviai veikia teroristinės organizacijos, Lietuvos piliečiai gali tapti atsitiktinėmis teroristinio akto aukomis turistinėse ir žmonių susibūrimo vietose, tarptautiniuose oro uostuose ar visuomeniniame transporte.

Terorizmo tendencijos ES šalyse tiesioginio poveikio situacijai Lietuvoje nedaro, tačiau ES narių saugumo situacijos yra susijusios. Ekstremistinių ideologijų rėmėjai naudojasi galimybe laisvai judėti Šengeno erdvės šalyse. Ekstremistai Lietuva gali pasinaudoti tranzitui, slapstymuisi, išpuolių prieš kitas šalis planavimui.

TERORIZMO GRĖSMĖ EUROPAI IŠLIEKA DIDELĖ

ES šalyse nuo 2018 m. islamistų įvykdytų teroristinių aktų mažėjo, ši tendencija išliko ir 2019 m. – buvo įvykdyti penki džihadistų ideologijos motyvuotų pavienių ekstremistų išpuoliai Prancūzijoje, Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje. Kiti ekstremistų planuoti išpuoliai, taip pat ir potencialiai labai pavojingi, buvo užkardyti. Daugumą planuotų išpuolių ekstremistai planavo ir finansavo savarankiškai. Terorizmo situacijai Europoje teigiamą poveikį turi ES šalių teisėsaugos ir žvalgybos institucijų pastangos stiprinti prevenciją ir taikomos kovos prieš terorizmą priemonės. Tačiau tarptautinio terorizmo grėsmė Bendrijos narėms išlieka didelė.

Reuters / Scanpix nuotrauka

ISIL vado Abu Bakro al-Baghdadžio žūtis 2019 m. spalį per JAV specialiąją operaciją yra didelis simbolinis smūgis ISIL. Pastaruosius 5 metus jis buvo ryškiausias islamistų „šventojo karo“ lyderis, sugebėjęs trumpam įkurti „islamo kalifatą“. Jo žūtis artimoje perspektyvoje džihadistų judėjimą gali paskatinti reaguoti kerštingai, taip pat ir Vakarų šalyse.

Įtakingiausių globalaus džihadistų judėjimo grupuočių ISIL ir AQ galimybės rengti koordinuotus teroristinius aktus prieš ES šalis per pastaruosius keletą metų sumažėjo. Didžiausią grėsmę ES šalims kelia šių teroristinių organizacijų radikalizuoti bei paveikti asmenys. Pagrindinis ideologinis motyvas vykdyti išpuolius ekstremistams išlieka ISIL ideologija. Labai tikėtina, kad ji ilgam išliks internete, todėl jos poveikis ne tik ES, bet ir kitų pasaulio šalių ekstremistams ir į radikalumą linkusiems musulmonams išliks ilgalaikėje perspektyvoje.

Neatmestina, kad artimoje perspektyvoje dalis ES piliečių kovotojų ir jų artimųjų bandys iš Sirijos sugrįžti į Europą. Tai gali neigiamai paveikti saugumo situaciją ES, kadangi šie radikalizuoti asmenys gali būti nusiteikę vykdyti teroristinius išpuolius. Artimiausioje perspektyvoje aktyviau teroristinius išpuolius Vakarų šalyse gali bandyti surengti AQ, siekdama būti labiau matoma ir pripažinta kaip globalaus džihadistų judėjimo lyderė.

EUROPOJE AUGA DEŠINIŲJŲ EKSTREMISTŲ VYKDOMŲ TERORO AKTŲ GRĖSMĖ

Pastaruosius kelerius metus pasaulyje pastebimai suaktyvėjo dešiniojo ekstremizmo ideologijas propaguojančios grupės bei pavieniai asmenys. Šių pažiūrų propaguotojai įvykdo vis daugiau aukų pareikalaujančių teroro aktų ir ideologiškai motyvuotų žmogžudysčių. Nemaža dalis bandymų įvykdyti tokias nusikalstamas veikas būna užkardoma žvalgybos ar teisėsaugos institucijų ir nesulaukia didesnio rezonanso visuomenėje.

2018–2019 m. Europoje padaugėjo vienai iš radikaliausių neonacizmo atmainų, vadinamajai „Siege“ ideologijai, simpatizuojančių asmenų. Tokia tendencija padidina teroro aktų ir kitų smurtinių nusikaltimų tikimybę, nes „Siege“ rėmėjai smurtą, terorą, sabotažą ir partizaninio karo veiksmus laiko vieninteliu būdu pasiekti tikslą – sugriauti demokratinę santvarką ir įtvirtinti vadinamąją „baltyjų viršenybę“.

„Siege“ ideologijos propaguotojų veiklos taktika turi daug panašumų su ISIL teroristų naudojamais metodais. Raginama teroro aktus ir kitus smurto išpuolius rengti savarankiškai, naudojant „vienišo vilko“ ar nedidelių grupių taktiką. Naudojami konspiracijos metodai ir anonimiškumą padedantys išlaikyti informacinių technologijų įrankiai. Potencialių „Siege“ smogikų aukų sąrašas yra labai platus: jį patenka ne tik rasinių, etninių ar religinių mažumų atstovai, bet ir visi dešiniojo ekstremizmo ideologijų nepropaguojantys asmenys.

NELEGALIOS MIGRACIJOS KELIAMA RIZIKA VALSTYBĖS SAUGUMUI IŠLIEKA

Nelegalios migracijos srautų stebėjimas ir galimų ekstremistų identifikavimas išlieka prioritetiniu saugumo užtikrinimo uždaviniu migrantus priimančioms šalims. Nors per pastaruosius trejus metus nelegalios migracijos srautai į Europą žymiai sumažėjo, bet su šiuo reiškiniu susijusi rizika išlieka. Nelegalios migracijos schemomis naudojasi nedidelė dalis iš konfliktų regionų bėgančiųjų užsienio kovotojų, kurie anksčiau savanoriškai išvyko iš ES šalių prisijungti prie teroristinių organizacijų.

Su teroristinėmis organizacijomis susiję asmenys, ekstremistų judėjimą organizuojantys tarpininkai bei ekstremizmo grėsmę ES šalims keliantys trečiųjų šalių piliečiai nuolatosis ieško būdų patekti į ES. Jie bando pasinaudoti įvairiais migracijos būdais, tarp jų ir fiktyviais pagrindais gautomis vizomis, fiktyviomis įmonėmis, studijomis bei santuokomis, padirbtais dokumentais ir apsimesdami prieglobsčio prašytojais.

2019 m. Lietuvai tęsiant prieglobsčio prašytojų perkėlimo programą, Lietuvos žvalgyba patikrino iš Italijos ir Maltos perkeliamus 13 kandidatų – Afrikos šalių piliečius. Iš jų vienam prieglobsčio prašytojui atvykti į Lietuvą neleista. Iš patikrintų kandidatų į Lietuvą atvyko septyni prieglobsčio prašytojai, tačiau jiems nebuvo suteiktas pabėgėlio statusas.

Nelegalios migracijos srautai į Europos šalis iš Vidurio Rytų ir Šiaurės Afrikos regionų mažėja ketvirtus metus iš eilės. Iki 2019 m. gruodžio 1 d. į Europą atvyko daugiau nei 117 tūkst. nelegalių migrantų (2018 m. – daugiau nei 132 tūkst., 2017 m. – daugiau nei 189 tūkst.).

Pagrindinis nelegalių migrantų atvykimo kelias 2019 m. buvo rytinis Viduržemio jūros maršrutas iš Turkijos (daugiau nei 73 tūkst.). Daugiau nei 14 tūkst. nelegalių migrantų pasinaudojo centriniu Viduržemio jūros maršrutu ir atvyko į Italiją bei Maltą. Daugiau nei 30 tūkst. nelegalių migrantų pasinaudojo vakariniu Viduržemio jūros maršrutu ir atvyko į Ispaniją.

2019 m. Lietuvoje pastebimai padaugėjo iš Baltarusijos teritorijos atvykstančių prieglobsčio prašytojų, Tadžikistano ir Šiaurės Kaukazo kilmės Rusijos Federacijos piliečių, daugiausia moterų su nepilnamečiais vaikais. Dalis šių migrantų pasinaudojo Lietuva kaip tranzito šalimi: jie nelaukė sprendimų prieglobsčio bylose ir paslapčiomis išvyko iš Užsieniečių registracijos centro į kitas Vakarų Europos šalis. Žvalgybos duomenimis, migrantų sraute buvo nustatyta užsieniečių, keliančių ekstremizmo riziką arba susijusių su kitų ES šalių teisėsaugos vykdomais tyrimais.

GLOBALUS SAUGUMAS

Rusija plečia bendradarbiavimą su Afrikos valstybėmis
AFP / Scanpix nuotrauka

GLOBALIAS AMBICIJAS RUSIJA SIEKIA PATENKINTI MAŽIAUSIA KAINA

Rusija siekia plėsti įtaką beveik visuose pasaulio regionuose siekdama sugrąžinti globalios galybės statusą, diskredituodama Vakarų valstybių veikimą ir oportunistiškai naudodamasi galimybėmis.

Nors Rusijos veikimas vis labiau plečiasi į pasaulinę areną, Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) šalys išliko svarbiausia jos įtakos zona. Kremlius siekia sustabdyti **Ukrainos** suartėjimą su Vakarais ir sugrąžinti ją į savo įtakos sferą. Šį strateginį tikslą Rusija bando realizuoti spausdama Ukrainą įteisinti Rusijos *de facto* okupuotų Donecko ir Luhansko sričių dalių ypatingąjį statusą Ukrainos sudėtyje, tiesiogiai derėtis su vadinamųjų respublikų atstovais ir taip juos legitimuoti. Mažai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje įvyks proveržis sureguliuojant Donbaso konfliktą. Nėra požymių, kad Maskva būtų pasirengusi išvesti Rusijos kontroliuojamus karinius dalinius ir perduoti sienos kontrolę Ukrainai.

Moldovoje Rusija išlieka aktyvi vidaus politinių procesų dalyvė, nes joje įžvelgia galimybę įgyvendinti savo ilgalaikį interesą – sustabdyti Moldovos europinę integraciją. Mažai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje Padniestrės konflikto sureguliacija išeis iš aklavietės, nes nėra sutarimo dėl reintegracijos.

Rusijos ginkluotosios pajėgos palaiko nuolatinę įtampą **Sakartvele** prie administracinių sienų su okupuotomis Abchazija ir Pietų Osetija, o politiniu lygmeniu Maskva blokuoja tiesioginius Tbilisio ryšius su okupuotų regionų vadovybėmis. Maskva kryptingai tęsia laipsnišką okupuotų regionų integraciją, tačiau nėra požymių, kad būtų ruošiamasi juos oficialiai inkorporuoti į Rusijos sudėtį – artimoje perspektyvoje Rusijai bus naudingiau palaikyti esamą statusą, taip išlaikant svarbų įtakos svertą.

RUSIJOS KARINĖS GALIOS PROJEKCIJA

Rusijos karinė infrastruktūra

Leidimas Rusijai naudotis infrastruktūra

Konfliktai, kuriuose savo interesų siekia Rusija

Rusijos karinės pajėgos užsienyje

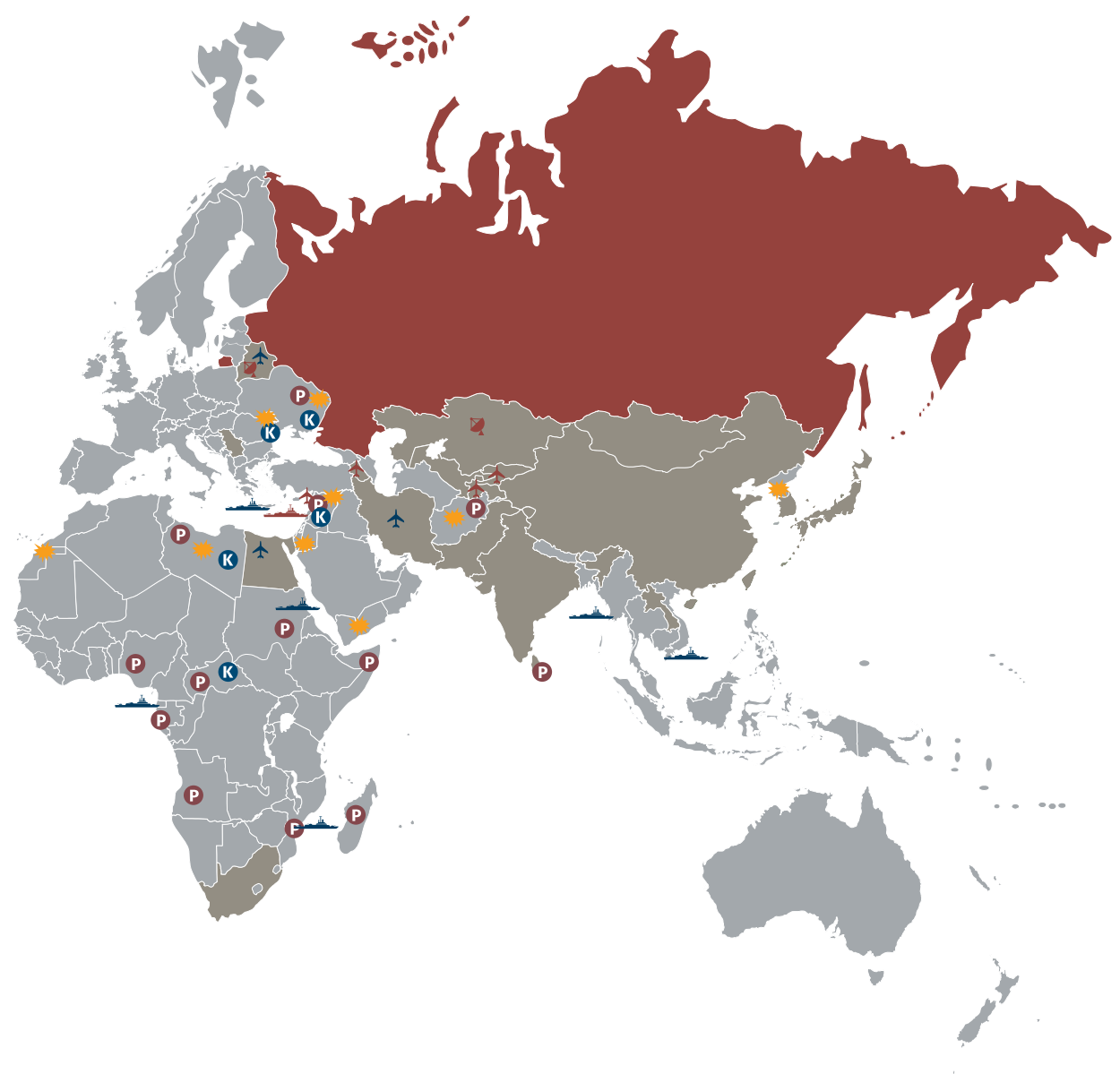

Privačios karinės bendrovės užsienyje

Su Rusija 2019 m. karinius mokymus vykdžiusios šalys

Vidurio Rytuose, Šiaurės Afrikoje ir Pietų Amerikoje Rusija naudoja mažų kaštų strategiją – bando pasinaudoti visomis progomis išplėsti savo įtaką. Maskvai sekasi plėtoti ryšius su visomis, net tarpusavyje konfliktuojančiomis Vidurio Rytų valstybėmis, užimant iš pirmo žvilgsnio neutralaus tarpininko poziciją. Pavyzdžiui, Kremlius, net ir atsisakęs dėl atakų prieš Saudo Arabijos naftos pramonės infrastruktūrą kaltinti Iraną, demonstratyviai pasiūlė ar Rijadui įsigyti oro gynybos sistemų. Tarp įvairių vidinių konfliktų grupių Maskva taip pat balansavo Libijoje ir Jemene.

Itin naudingas Rusijai dėl Vakarų vaidmens sumažėjimo atsivėręs galios vakuumas Sirijoje. JAV pajėgų pasitraukimu iš kurdų teritorijų pasinaudojusi Maskva su Turkija pasirašė susitarimą dėl Sirijos pasienio zonos kontrolės. Naudodamasi Ankaros nesutarimais su JAV, Rusija NATO narei Turkijai pradėjo tiekti zenitinių raketų sistemas S-400.

Rusija išnaudoja neramumus Libijoje, Sudane, Mozambike, Centrinėje Afrikos Respublikoje bei kitose šalyse ir siūlo Sirijos modelio „eksportą“ – apsaugą ir paramą valdžioje esantiems autoritariniams lyderiams. Rusija yra ne tik didžiausia ginkluotės tiekėja šiam žemynui, bet ir gilina politinį bendradarbiavimą. Tai suteikia Maskvai galimybę pasinaudoti regiono šalių gamtiniais ištekliais ir sukurti įvaizdį, kad Rusija yra patikima kovotoja su terorizmu, „saugumo tiekėja“.

Varžydamasi su ES Rusija vysto ryšius su Serbija. Į JAV pašonėje esančią Venezuelą Rusija siunčia karius specialistus ir oficialiai Maskvos nepripažįstamų, tačiau Kremliaus kontroliuojamų privačių karinių kompanijų samdinius.

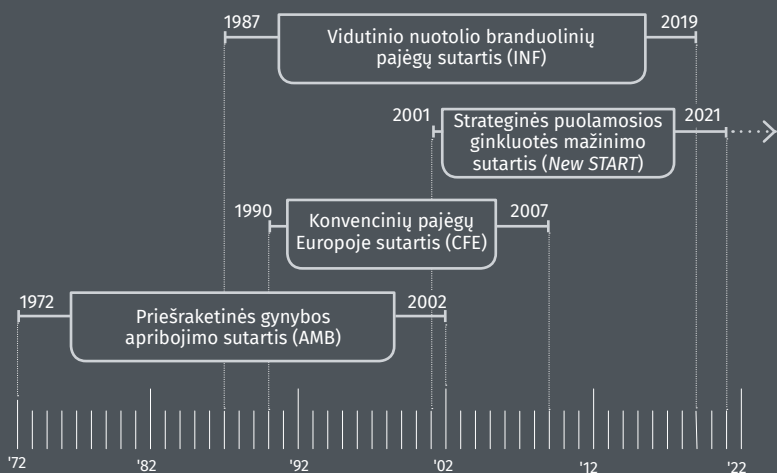
Arktėje Rusija stiprina ekonominius ir saugumo interesus. Dėl šylančio Arkties vandenyno atsiveriantis Šiaurės jūrų kelias yra strateginės svarbos laivybos magistralė, dvigubai sutrumpinanti Rusijos suskystintųjų gamtinių dujų kelionę laivais iš Arkties telkinių į Azijos rinkas, palyginti su jūrų keliu per Indijos vandenyną. Rusijai jis svarbus dėl energijos išteklių eksporto Azijos vartotojams, todėl Arktėje Rusija teisinėmis priemonėmis bando riboti užsienio laivų plaukiojimą Šiaurės jūrų keliu. Be to, stiprinamos atominės ledlaužių pajėgos, oro bei kranto gynybos sistemos ir branduoliniai pajėgumai, taip Rusija siekia užsitikrinti ilgalaikį karinį dominavimą šia strategine kryptimi.

GINKLUOTĖS KONTROLĖS SUSITARIMŲ ATEITIS TAPO MIGLOTA

2019 m. rugpjūčio 2 d. baigė galioti Vidutinio nuotolio branduolinių pajėgų sutartis (*Intermediate-range Nuclear Forces (INF) Treaty*). 1987 m. JAV ir SSRS pasirašytas susitarimas draudė naudoti visas mobiliąsias antžeminio bazavimo raketas su branduoliniu ar konvenciniu užtaisais, galinčias skrieti 500–5500 km nuotoliu. JAV savo dalyvavimą sutartyje suspendavo dėl Rusijos vykdomų pažeidimų – jos sparnuotosios raketos 9M729 skrenda uždraustu nuotoliu. Tačiau Maskva dėl nutrūkusio susitarimo kaltę mėgino suversti Vašingtonui. Rusijos prezidentas pasiūlė Vakarų šalims prisijungti prie savanoriško panašių raketų dislokavimo Europoje moratoriumo, tačiau pasiūlymas buvo pateiktas, kai Rusija jau buvo dislokavusi minėtas raketas europinėje savo teritorijos dalyje.

Rusija yra suinteresuota naujais vidutinio nuotolio ginkluotę apribojančiais susitarimais, tačiau tik tokiu atveju, jeigu jie apribos Vakarų ir bus susieti su branduolinių ginklų panaudojimu. Rusija siekia į derybas dėl naujo susitarimo įtraukti Vakarų Europos valstybes. Nors Kinijos dalyvavimas panašioje ginklų kontrolės sutartyje taip pat atitiktų Maskvos interesus, toks susitarimas yra labai mažai tikėtinas.

Nustojus galioti INF sutarčiai, vienintelis likęs tarptautinis ginklavimąsi ribojantis susitarimas yra Strateginės puolamosios ginkluotės mažinimo sutartis (*New START*). 2010 m. JAV ir Rusijos pasirašytas susitarimas galios iki 2021 m., nebent abi šalys sutiktų penkeriems metams pratęsti jo galiojimą arba vietoj jo dėl strateginių branduolinių ginklų kontrolės būtų sudaryta kita sutartis. Dar prieš nutrūkstant INF galiojimui Rusija grasino nepratęsti šio susitarimo, tačiau Maskvai *New START* sutartis yra naudinga, nes leidžia išsaugoti branduolinio atgrasymo pajėgumus ir užkerta kelią ginklavimosi varžyboms, kurios Rusijai būtų per brangios.

KINIJOS SIEKIS DOMINUOTI KEIS PASAULINĘ SAUGUMO APLINKĄ

Stiprėjanti Kinijos ekonominės ir politinės įtakos plėtra ilgalaikėje perspektyvoje nulems esminius saugumo aplinkos pokyčius ES ir NATO šalyse ir kituose pasaulio regionuose.

Technologijų plėtra ir ekonominiais įtakos svertais Kinija didina geopolitinę įtaką ir sukuria prielaidas jos ekonominiuose projektuose dalyvaujančių valstybių pažeidžiamumui. „Juostos ir kelio iniciatyva“ ir kitais strateginio vystymosi projektais Kinija siekia globalaus ekonominio dominavimo ir technologinio pranašumo. Šiame procese dalyvauja valstybės pareigūnai, valstybės valdomos ir privačios kompanijos, žvalgybos tarnybos ir užsienyje gyvenančios kinų bendruomenės. Aktyvi Kinijos investicijų skvarba užsienio šalyse kelia išteklių ar infrastruktūros kontrolės praradimo, manipuliavimo rinka ir politinės įtakos riziką.

Ekonominiais svertais Kinija siekia įgyti spaudimo priemonių ir užsitikrinti kai kurių Europos valstybių politinę paramą jai svarbiais klausimais: dėl Taivano ir Tibeto nepriklausomybės, diplomatinį ryšių su Taivanu nutraukimo, aukščiausių šalių pareigūnų susitikimų su Dalai Lama, Pasaulio prekybos organizacijos reformos, rinkos ekonomikos statuso suteikimo Kinijai, Sindziango uigūrų klausimo, Kinijos veiksmų Pietų Kinijos jūroje. Sparti ekonominė plėtra taip pat padeda Kinijai populiarinti savo politinį ir socialinį valdymo modelį.

2019 m. rugpjūtį per pasaulį nuvilnijusi Honkongo palaikymo akcijų ir Kinijos poziciją palaikančiųjų protestų banga neaplenkė ir Lietuvos. Rugpjūčio 23 d. Vilniuje vykusią Honkongo palaikymo akciją sutrikdė Kinijos ambasados Lietuvoje organizuotas protestas. Didžioji dalis aktyviausių Kinijos protestų dalyvių buvo Lietuvoje gyvenančių išieivių iš Kinijos asociacijos nariai. Tokius protestus padeda koordinuoti ir Kinijos žvalgybos tarnybos.

Karinėje sferoje Kinija aktyviai gina savo strateginius interesus užsienyje, dalyvauja Jungtinių Tautų misijose, kuria karines bazes užsienyje ir sparčiai vysto karinės pramonės kompleksą. Ilgalaikėje perspektyvoje tai sudarys prielaidas projektuoti karinę galią visame pasaulyje. Kinija jau artimiausioje perspektyvoje sieks ekonomiškai ir technologiškai dominuoti Vakarams svarbiuose strateginiuose sektoriuose.

Dėl iš dalies sutampančių strateginių interesų Kinija plėtoja politinį ir karinį bendradarbiavimą su Rusija, derina pozicijas atskirais tarptautiniais klausimais. Maskvos ir Pekino ryšius skatina šių šalių siekis sumažinti Vakarų, o ypač JAV, globalią įtaką, Rusijos ekonominiai poreikiai ir didėjančios Kinijos karinės ambicijos.

NEPAISANT TARPTAUTINĖS BENDRUOMENĖS PASTANGŲ, PADĖTIS KONFLIKTŲ REGIONUOSE NEGERĖJA

Lietuva prisideda prie konfliktų sureguliuavimo geografiškai nutolusiuose pasaulio regionuose – Afganistane, Malyje ir Irake – siųsdama karius į tarptautines karines operacijas ir misijas. Ilgalaikiai konfliktai Sirijoje ir Libijoje taip pat neigiamai veikia NATO ir ES šalių saugumą.

Nepaisant 2019 m. vykusių tiesioginių JAV ir Talibano derybų ir beveik pasiekto pirminio susitarimo, **Afganistane** saugumo situacija išlieka sudėtinga. Talibano kovotojai rengia intensyvias atakas prieš Afganistano saugumo pajėgas įvairiose šalies vietose ir vykdo išpuolius sostinėje Kabule. Talibanas jaučiasi pakankamai stiprus tęsti ginkluotą kovą ir kol kas nesiruošia derėtis su Afganistano vyriausybe. Paliubų ir taikos šalyje perspektyvos artimiausiu metu nėra geros. Išlieka didelė išpuolių grėsmė vietos ir tarptautinėms pajėgoms.

Malyje saugumo situacija prastėja, nors užsienio šalys deda pastangas situaciją sureguliuoti. Šiaurinėje dalyje valstybės pajėgumai menki, didesnę įtaką turi buvusių sukilėlių grupės. Didelėse nekontroliuojamose teritorijose klesti kontrabandinė veikla ir stiprėja radikalios grupuotės. Jos aktyviai rengia atakas ir plečia savo veiklos geografiją. Dėl to didėja nestabilumas Burkina Faso ir Nigerio vakarinėje dalyje. Sėkmingą radikalų grupuočių plėtrą lemia gebėjimas įsitvirtinti vietos bendruomenėse, išnaudoti valstybės institucijų silpnumą, paslaugų trūkumą, skurdą ir etninius konfliktus. Viešai pasiskelbdamos ginančios marginalizuojamą etninę grupę radikalios grupuotės pritraukia naujų narių ne tiek dėl ideologinių, kiek dėl pragmatinių priežasčių. Tikėtina, kad teroro atakų grėsmė Sahelio regione didės.

2019 m. pabaigoje **Iraką** sukrėtė spontaniškai prasidėję gyventojų protestai prieš šalies vyriausybę ir valdantįjį elitą. Taikios demonstracijos greitai peraugo į kruvinus protestuotojų ir saugumo pajėgų susirėmimus. Vyriausybei nepavyksta suvaldyti situacijos, o pažadai dėl reformų netenkina protestuotojų. Besitęsiantys neramumai kelia grėsmę šalies stabilumui, o tuo gali bandyti pasinaudoti teroristinės organizacijos ISIL kovotojai.

Sirijoje kovos tarp Damasko režimo ir sukarintos opozicijos grupuočių yra apri- musios. Sukilėlių, tarp kurių dominuoja radikalūs islamistai, padėtis yra labai sunki. Jie nesugeba efektyviai priešintis režimo pajėgoms. Provyriausybinių pajėgų ir sukarintos opozicijos kovų pabaiga artimoje perspektyvoje yra labai tikėtina.

Karinę operaciją Sirijoje, nukreiptą prieš vietos kurdų kovotojus, surengė Turkija. Po Rusijos ir Turkijos susitarimo kurdų kovotojai buvo įpareigoti pasitraukti iš pasienio su Turkija, o Sirijos režimas savo karius sugrąžino į dalį Šiaurės rytų Sirijos po daugiau nei septynerių metų pertraukos.

ISIL Sirijoje neteko paskutinių kontroliuotų teritorijų ir visi grupuotės kovotojai pasitraukė į pogrindį. Nepaisant to, grupuotė aktyviai vykdė teroro išpuolius, siekdama parodyti, kad nėra nugalėta. Tikėtina, kad Sirijoje ir Irake ISIL tęs intensyvią išpuolių kampaniją ir stengsis sustiprėti.

Libijoje 2019 m. suaktyvėję kariniai veiksmai dėl sostinės Tripolio kontrolės dar labiau supriešino šalies frakcijas. Tikimybė, kad jos susitars, yra maža. Konfliktą palaiko ir užsienio valstybių teikiama parama kai kurioms Libijos stovykloms, skatinama skirtingų politinių ir ekonominių interesų. Vieno tarptautinės bendruomenės požiūrio ir spaudimo kariaujančioms pusėms išspręsti konfliktą nėra. Mažai tikėtina, kad pavyks atnaujinti derybas ir sudaryti vieningą šalies vyriausybę 2020 metais. Nestabilumas Libijoje išliks ilgalaikis iššūkis regione, nes kelia saugumo grėsmes kaimyninėms valstybėms, skatina migraciją, sukuria palankią terpę veikti radikalioms grupuotėms.

Po septynerių metų Sirijos režimo pajėgos grįžo į šiaurinę šalies dalį
AFP / Scanpix nuotrauka

UŽRAŠAMS

Blank lined area for writing.

Išleido Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas
2020-01-17. Tiražas 500 egz. Užs. Nr. GL-10

Maketavo Krašto apsaugos ministerijos Bendrųjų reikalų departamento
Vaizdinės informacijos skyrius, Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius, www.kam.lt
Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.

ISBN 978-609-412-185-2

© Krašto apsaugos ministerija, 2020

© Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, 2020

